

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redakcja: LUDOMIR SAWICKI i WIKTOR ORMICKI
KRAKÓW-DEBNIK, UL. BARSKA L. 41.

Miesięcznik
poświęcony
przeglądowi
spraw geo-
graficznych
w Polsce
i za granicą.

Wychodzi
z początkiem
każdego
miesiąca
z wyjątkiem
sierpnia
i września

Kraków, styczeń—luty 1926 r.

I. Sprawy Krakowskiego Oddziału Pol. Tow. Geogr.

(*Actes de Succursale Cracovienne de la Société Polonaise de Geogr.*)

Posiedzenie fachowe dnia 9 grudnia 1925. Na drugim tegorocznym posiedzeniu fachowym przedstawił dr. W. Kubijowicz wyniki swej pracy nad szałaśnictwem Beskidów Magórkich, przeprowadzonej w latach 1923—25. W referacie przedstawiono podstawy szałaśnictwa tak przyrodnicze, jak i gospodarcze; podkreślono upadek szałaśnictwa, datujący się od lat 1870-tych i regenerację szałaśnictwa po wojnie. Wyróżniono 3 typy gospodarcze szałaśnictwa: 1) gospodarkę szałaśniczą halną, gdzie hale są obszarem osadniczym i gospodarczym szałaśniczym; 2) kombinację szałaśnictwa z gospodarką łąkową, gdzie hale są tylko obszarem osadniczym, a gospodarczo służą jako łąki sianokośne; 3) kombinację szałaśnictwa z rolnictwem czyli szałaśnictwo rolne, gdzie miejscem wypasu jest las lub ugory, osadniczym zaś wysoko położone role. Forma 2) i 3) powstaje w celu użyźnienia drogą koszarowania wysoko położonych łąk, względnie ról. Gospodarka szałaśnicza halna czy też łąkowa występują tuż obok siebie na tym samym terenie, a ich występowanie zależy od gospodarki lasowej. Jeśli jest dozwolony wypas bydła po lasach, może powstać forma 2), w przeciwnym razie hale służą tylko jako pastwisko i powstaje forma 1). Natomiast na obszarze szałaśnictwa rolnego nie występuje mimo analogicznych warunków fizjograficznych żadna inna forma, a hale służą wyłącznie jako wypas dla wołów. Ten typ szałaśnictwa jest przywiązany do płd.-wsch. części Beskidów Magórkich i ciągnie się stąd aż po Bieszczady włącznie. Prelegent jest skłonny uważać tę formę za charakterystyczną dla górali ruskich.

Prelekcję ilustrowały dwie mapy szałaśnicze i liczne fotografie.

I. W sprawie programów szkolnych.

Dnia 25 listopada 1925 odbyło się posiedzenie fachowe, poświęcone zapoznaniu się z nowymi programami geografji w typie licealnym szkół średnich. Referowała sprawę dr. Niemcówna, przedstawiając krótko stan prac Komisji programowej Min. W. R. i O. P. i podkreślając chwilowe przesilenie w toku nauczania geografji w bieżącym roku szkolnym, spowodowane niespodziewaną gwałtowną zmianą programów, oraz wskazując na potrzebę wyśunięcia postulatów co do dalszego rozwoju prac nad programem geografji w t. zw. wyższym liceum i gimnazjum. Zebrani licznie członkowie Tow. Geograficznego w Krakowie po przeprowadzonej dyskusji uchwalili następujące wnioski:

1) Program geografji w liceum wyższym winien uwzględnić tok nauczania tego przedmiotu w szkole powszechnej, tak samo dającej zamkniętą w sobie całość problemów geografji lecz na stopniu elementarnym.

2) Łącznie z dążeniem do urządzenia tych dwóch typów szkół należałoby materiał krajoznawczy obecnej klasy I szkoły średniej ograniczyć, a część zagadnień geografji ogólnej przesunąć do programu kl. I z zakresu nauczania w obecnej kl. II. Mogą tu wchodzić zagadnienia geografji klimatu przede wszystkim lub astronomiczno-matematycznych danych.

3) Uzyskany w ten sposób czas w kl. II poświęcić należy geografji regionalnej pozaeuropejskich części świata np. Australji, Afryki, nawet Azji.

4) Aby w kl. III silniejszy nacisk można było położyć na opis Ameryki, Europy i Polski. Krajoznawstwo ojczyście ma stanowić niejako zakończenie nauczania geografji na kursie liceum niższego, jako wskazówka na drogę życia tych małych obywateli Polski, którzy swe wykształcenie na liceum niższym kończą.

5) Zarzut, jakoby się w ten sposób wykraczało przeciw uświęconemu obecnie tokowi indukcyjnemu nie jest słuszny, bo przechodząc ze szkoły powszechnej do średniej młodzież właśnie na stopniu IV kończy omawianie krajoznawstwa Polski, i jak się to coraz częściej daje zauważyć w szkole średniej, powtarzaniem tego samego materiału z geografji w kl. I nuży się.

6) W liceum wyższym wysuwają się następujące postulaty:

a) ponowne przeprowadzenie kursu geografji na stopniu wyższym, opartego na zaznajomieniu się z geografją ogólną i podstawami geologii (kl. I [IV]);

b) ujęcie geografji regionalnej z uwzględnieniem przyczynowego ujmowania rozmieszczenia zjawisk w przestrzeni [I (IV) i II (V)];

c) geografja Polski jako przedmiot samodzielny bez łączności z nauką o Polsce współczesnej, znowu jako zakończenie cyklu geografji na wyższym poziomie omawianej.

7) W zakresie programu gimnazjum należy także uwzględnić geografję jako przedmiot, przedstawiający walory wychowawcze bardzo silne. Proponuje się zaznajomienie młodzieży w ostatnich

dwóch latach z problemami aktualnymi z zakresu geografii gospodarczej i geopolityki światowej.

8) Co do ilości godzin, to przedstawiałaby się ona następująco:

I. 2 + 1 ćwiczeń modelowania i rysunku oraz wycieczek krajoznawczych.

II. 2 + 1 ćwiczeń kartograficznych i wycieczek ilustrujących zagadnienia geografii ogólnej.

III. 2 + 1 wycieczek krajoznawczych.

I (IV) 2 + 1 ćwiczeń kartograficznych i geodetycznych (prześnięcie z programu dzisiejszej III kl.).

II (V) 2 + —

III (VI) 2 + 1 wycieczek po Polsce obowiązkowych.

I (VII) 2 albo 1 } wycieczki tylko dobrowolne w treści zwią-

II (VIII) 2 albo 1 | zane z omawianiami w szkole problemami.

II. Założenie Sekcji Pedagogicznej P. T. G.

Według uchwały członków Pol. Tow. Geograficznego w Krakowie, zebranych na posiedzeniu fachowem, poświęconem zaznajamianiu się z programami geografii w szkole średniej, postanowiono uruchomić Sekcję Pedagogiczną P. T. G., której zadaniem byłoby stanie na straży interesów geografii szkolnej. Wybrana komisja organizacyjna zwołała na 15 stycznia 1926 zebranie nauczycieli geografii w szkołach średnich w Krakowie celem ukonstytuowania wyżej wspomnianej Sekcji, oraz omówienie bliżej programu pracy.

Zebranie zagał prof. Sawicki, podnosząc znaczenie prac zrzeszenia, w którym współpracować będą nauczyciele i fachowcy geografii i życzył Sekcji jak najpełniejszego rozwoju. Następnie przewodniczącym zebrania wybrano przez akklamację seniora nauczycieli geografii prof. Sroczyńskiego (gimn. IX im. Hoene-Wrońskiego), a sekretarzem prof. Kubijowicza. Prof. Sroczyński w krótkich słowach zobrazował trudności, jakie napotyka w swej pracy szkolnej nauczyciel geografii ze względu na 1) za małą ilość godzin geografii w stosunku do bogatej treści programów szkolnych, oraz 2) niemożność utrzymania kontaktu z rozwojem nauki i metody nauczania, spowodowaną chwilowymi ciężkimi warunkami, w jakich pracuje nauczycielstwo polskie. Myśl powstania Sekcji wita tem goręcej, że spodziewa się pogłębienia metody nauczania geografii przez wspólne rozważania zasadniczych z tego zakresu problemów i udzielania sobie nawzajem rad opartych na doświadczeniach.

Oddając głos dr. Niemcównie przewodniczący zaprosił ją do wygłoszenia swych uwag na temat: *Cele i zakres pracy Sekcji Pedagogicznej P. T. G. Kraków*. Prelegentka, podkreślając ważność zrzeszania się zawodowego, wspomniała, że geografia ma w tym zakresie daleko idące tradycje. W okresie przedwojennym istniała dobrze rozwijająca się Sekcja Geograficzna przy T. N. S. W. Wojna przerzuciła jej szeregi i odtąd nie można już było prac jej wznowić.

Od kilku lat istnieje również dobrze zorganizowane i inten-

sywnie pracujące Zrzeszenie nauczycieli geografji w Łodzi, Poznaniu i innych środowiskach Polski.

Dlaczego w Krakowie organizujemy się przy P. T. G. jest łatwo zrozumiałem. Towarzystwo to zapewnia nam trwałe oparcie geograficzne, oraz współpracę szeregu jednostek z poza grona uczących. Ze względu na nauczycielstwo szkół powszechnych nie możemy się łączyć ściśle t. zn. organizacyjnie z T. N. S. W., a za mało mamy jeszcze sił i ilościowo jest nas niewiele. więc lepiej wystąpić opierając się o poważne i ugruntowane w swym bycie Towarzystwo.

Jako wytyczne pracy prelegentka podkreśla:

1) obronę stanowiska geografji w programach szkolnych;
2) wprowadzanie w czyn aktualnych programów, pracę nad ich pogłębieniem przez wzajemne dyskusje wyników, hospitacje i analizę metodyczno-dydaktyczną nasuwających się zagadnień;

3) wytwarzanie u władz i społeczeństwa polskiego zrozumienia wychowawczego geografji z punktu widzenia przygotowania do życia obywatelskiego;

4) dalsze kształcenie się zawodowe nauczycieli geografji leży także w planach sekcji, a to przez:

a) kontakt z literaturą geograficzną i pedagogiczną obcą i polską (istnieje dobra ku temu sposobność, dzięki bogatemu wyposażeniu w czasopisma odpowiednie Biblioteki Instytutu Geograficznego U. J., jak i Biblioteki Centralnej Nauczycieli Okręgu Szkol. krakowskiego w gimnazjum Św. Anny);

b) udział w kursach dokształcających;

c) udział w zjazdach tak geograficznych, jak pedagogicznych;

d) udział w wycieczkach i podróżach naukowych.

W dyskusji prof. Sawicki podkreślił potrzebę publikowania wyników prac Sekcji, oraz potrzebę włączenia w program prac, także współpracy nad zorganizowaniem Muzeum Ziemi Krakowskiej przy którym możnaby utworzyć wzorową pracownię geograficzną szkolną opartą o podstawy krajoznawcze.

Dr. Dobrowolska i dr. Kubijowicz zwrócili uwagę na aktualność sprawy „wyczerpalności“ programów wobec obciążenia ilości godzin geografji i przesunięć w rozkładzie materiału.

Dr. Premik zwraca uwagę na konieczność precyzyjnego ustalenia programu prac z głównym naciskiem na dyskusję zagadnień metody i dydaktyki geografji. Życzenie przedmówcy wyrażone w formie wniosku stanie się tematem najbliższego zebrania 29 stycznia 1926.

Po wyczerpaniu dyskusji nad referatem z kolei dr. Kubijowicz odczytał opracowany uprzednio regulamin, który w całości przyjęto.

W zebraniu wzięło udział kilkanaście osób; reprezentowane były wszystkie typy szkół średnich krakowskich, oraz kursów nauczycielskich. Kierownictwo Sekcji pozostawiono w rękach dotychczasowej Komisji Organizacyjnej z zastrzeżeniem, że w razie powiększenia liczby członków Zarząd zostanie normalnie wybrany.

II. Ruch geograficzny w świecie i w Polsce.

(*Mouvement géographique dans le monde et chez nous*).

I. Towarzystwa i czasopisma (*Sociétés et Revues*).

Posiedzenie Biura Komisji Geograficznej P. Akademii Umiejętności odbyło się we Lwowie dnia 5 grudnia 1925, na którym poza licznymi, drobnymi, bieżącymi sprawami powzięto niektóre uchwały ogólniejszego znaczenia. Przedewszystkiem przyjęto regulamin Komisji w ostatecznym brzmieniu i postanowiono wznowić akcję pozyskania delegatów wszystkich zainteresowanych rozwojem geografii instytucji polskich. Doroczne walne zebranie Komisji odroczone do wiosny 1926, by odczekać zmianę ogólnej sytuacji w Polsce dla uzyskania zgody Rządu na odbycie Zjazdu Słowiańskich Geografów w Polsce; obrania Komitetu Zjazdowego i ustalenia jego miejsca oraz programu.

Ustalono zasadę, że nomenklatura i terminologia geograficzna rozwijają się ustawicznie i wymagają stałego publikowania i opracowywania wszystkich źródeł literackich, historycznych i ludowych. Biuro ukonstytuowało się w całości jako Komisja do spraw polskiej nomenklatury geograficznej regionalnej oraz terminologii geografii ogólnej i powierzyło prof. Smoleńskiemu zadanie zcentralizowania wysiłków na tem polu i utrzymania ich w ewidencji. W związku z tem uchwalono, dać wspólną odpowiedź Komisji na kwestyjonarjusz Wojsk. Instytutu Geograficznego w tej materji i powierzone zredagowanie tej odpowiedzi prof. Romerowi.

Ze względu na niesłychaną zmienność programów nauczania w polskich szkołach średnich, których ustalenie odbywa się niejednokrotnie bez współpracy czynników fachowych, postanowiono zakomunikować Ministerstwu fakt istnienia Komisji Geograficznej i jej gotowość współpracy w dziele ustalenia programów nauczania geografji w szkołach średnich.

Na wniosek prof. Pawłowskiego postanowiono skierować do Kasy pomocy naukowej im. Mianowskiego w Warszawie pismo popierające wydawnictwa regionalno-geograficzne, a analogiczne pismo do Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie subwencjonowania „Prac“ Instytutów Geograficznych Uniwersytetów Polskich.

W sprawie Zjazdów Słowiańskich postanowiono zwrócić się ponownie do Pragi, Belgradu i Sofji o stworzenie stałej Delegatury tychże Zjazdów. Prof. Pawłowski przedstawił uwagi co do organizacji Zjazdu międzynarodowego w Kairze; po krótkiej dyskusji uproszono prof. Pawłowskiego o opracowanie odnośnego związłego memorjału, opartego zwłaszcza na doświadczeniach uczestników polskich i skierowanie tego memorjału do Unji Geograficznej z powołaniem na odbytą już dawniej w łonie Unji dyskusję w sprawie organizacji kongresów. W sprawie rzekomego głosowania Polaków na kongresie Kairskim przeciw odnaczeniu Schweinfurtha stwierdzono zupełną bezpodstawność informacji „Petermanns Mitteilungen“ i postanowiono: 1) sprostować tę wiado-

mość w pismach niemieckich, 2) odnieść się w tej sprawie do Unji celem jej autorytatywnego wyjaśnienia.

Dyskutując nad udziałem w międzynarodowej bibliografii geograficznej zgodzono się w zasadzie na wniosek prof. Sawickiego, postanowiono zaabonować 30 egzempl. teje dla polskich instytucji i zorganizować odpowiednie grono współpracowników, które to zadanie powierzono prof. Pawłowskiemu. Na delegata polskiego do niedawno powstałej w łonie Unji międzynarodowej komisji do badań nad osadnictwem wiejskiem postanowiono uprosić prof. Bujaka we Lwowie. Przyjęto do wiadomości przystąpienie Grecji do Unji Geograficznej oraz wysłanie pisma kondolencyjnego do Towarzystwa Geograficznego w Egipcie z powodu zgonu jego sekretarza generalnego i organizatora zjazdu Kairskiego dra Cattai-Beja.

Wreszcie postanowiono 1) zwrócić się do wszystkich ministerstw, którym podlegają Biura, wzgl. Instytuty o charakterze naukowym z prośbą wydania polecenia, by szły badaniom i zakładom geograficznym Polski jak najbardziej na rękę, oraz 2) zainterwenjować w Akademii Umiejętności w sprawie utrzymania przy życiu stacji morskiej na Helu.

II. Zjazdy (*Congrès*).

Erlangen. Na 55 zjeździe niemieckich filologów i pedagogów mówił 2 października 1925 prof. Penck Albrecht o geografii i historii. Prof. Penck podkreślił w przemówieniu, że zmiana we wzajemnym stosunku geografii i historii polega przede wszystkim na traktowaniu powierzchni ziemi nie tylko jako miejsca rozwoju historycznego, ale jako indywidualności, zasługującej na obserwacje morfologiczne i fizjologiczne przy zastosowaniu prawa przyczynowości. Stosowanie mechaniczne prawa przyczyn i skutków, nadające geografii piętno nauk przyrodniczych, jest jedną z głównych przyczyn oddalających geografję od historii. Wspólnem natomiast obydwu naukom jest pracowanie w warunkach wybitnego zindywidualizowania zjawisk i procesów. O ile jednak procesy, stanowiące przedmiot zainteresowania geografa podlegają prawom fizycznym i biologicznym, o tyle historyk napotyka na akty woli ludzkiej. W geografii akcja ludzka jest akcją masową, co pozwala na dopatrywanie się w jej wynikach zasady przyczynowości. Jednym z najwspanialszych przykładów jest powstawanie i tworzenie krajobrazu kulturalnego, co jest absolutną miarą określonego stopnia kultury, jeśli się uwzględni w jakim kierunku rozwój poszedł t. zn. co osiągnięto nawet wbrew warunkom przyrodzonym. Geografja uzmysławia granice ludzkiej działalności; historia śledzi wielkie dzieła woli ludzkiej.

Naukowo zachodzą znaczne różnice między podstawami geografji a historii. Geografja, jako nauka przyrodnicza opisowa, stoi pośrodku między ścisłymi naukami przyrodniczymi, których celem jest poznawanie praw przyrody a historją, która musi się ograniczyć do procesów jednostkowych.

Leningrad-Moskwa. W dniach od 20 sierpnia do 6 września

r. z. odbył się w Rosji *Trzeci Międzynarodowy Zjazd Limnologów*. Organizacja limnologów jest młodą instytucją. Pierwszy Zjazd, który równocześnie zapoczątkował ruch limnologiczny odbył się w Kilonji przed trzema laty z inicjatywy prof. Kienemanna, kierownika hydrobiologicznego Zakładu w Plön i prof. Naumanna z Lund (Szwecja). Drugi Zjazd miał miejsce w Innsbrucku i liczył 600 uczestników z 32 państw.

Organizacja kongresu rosyjskiego, według informacji naukowej prasy niemieckiej, stała na wysokości zadania, dzięki wczesnemu rozestaniu programów, co pozwoliło nawet na znaczne ich rozszerzenie, jakoteż dzięki skrupulatnym zarządzeniom przygotowawczym prof. Szokalskiego (Leningrad), Sernowa i Decksbacha (Moskwa), Behninga (Saratów) i Kisielewicza (Astrachań).

Kongres rozpoczął się w Leningradzie zwiedzeniem wielu zakładów naukowych i specjalnej wystawy. Imieniem Ros. Tow. Geograficznego powitał Zjazd prof. Szokalski, jako prezes. Dnia 25 sierpnia odbyło się uroczyste oficjalne powitanie w Moskwie przez władze państwowe i uniwersyteckie. Program prac Zjazdu w Moskwie obejmował prócz wykładów, które rzuciły światło na całokształt współczesnych rosyjskich zagadnień i badań limnologicznych — także i zwiedzanie zakładów badawczych, poświęconych tej dziedzinie hydrografii.

Od dnia 31 sierpnia odbywał się Zjazd w Saratowie, gdzie głównie zwrócono uwagę na „Wołżańską stację biologiczną“, pozostającą pod kierownictwem prof. Behninga. W dniach od 4 do 6 września odbyli uczestnicy kongresu wycieczkę w dół Wołgi do Astrachania zaznajamiając się z urządzeniami rybackimi. Stosownie do programu ostatnia wycieczka do delty Wołgi i pływającej stacji rybackiej na M. Kaspijskim zamknęła kongres. Znaczna część uczestników podjęła dalsze wycieczki na Kaukaz i do Gruzji (głównie).

Zjazd wykazał wielką inicjatywę rządu sowieckiego w kierunku działalności naukowej i umożliwił osobiste nawiązanie stosunków między uczonymi rosyjskimi a zagranicznymi (w liczbie 50 osób).

III. Ekspedycje (*Expéditions*).

Kraje polarne. Znaczenie wyprawy Amundsena. Wyprawa Amundsena samolotem do bieguna wywołała łatwo zrozumiałe podniecenie nie tylko w świecie naukowym, ale i wśród szerszej publiczności. Zanim zajmiemy się obszerniejszym omówieniem jej wyników naukowych i doświadczeń z zakresu techniki podróżnictwa samolotem w podbiegunowych okolicach — słów kilka o jej przebiegu. Dnia 21 maja bez przedsięwzięcia próbnego lotu startował Amundsen dwoma aparatami z Kingsbay (zach. Spicbergen). Wskutek zużycia połowy zapasu benzyny ekspedycja ląduje pod 87°44' N i 10°20' W na lodach morza polarnego dokładnie w odległości 1000 km od punktu wyjściowego. Przelot trwał 8 godzin. 15 czerwca po długich i ciężkich przygotowaniach, z ofiarą jednego

aparatu, który w czasie lądowania uległ zniszczeniu rozpoczęto lot powrotny. Lądowano na przylądku płn. Spicbergów po 8-mio godzinnym locie. 17 czerwca dotarła wyprawa do Kingsbay na okręcie pod flagą norweską.

Naukowe znaczenie ekspedycji polega na potwierdzeniu dotychczasowego mniemania, że w tej części płn. morza polarnego niema lądu z pewnością do 88°30' N, a prawdopodobnie aż do bieguna. W szerokości geogr. 87°44' N stwierdzono sondą 3750 m głębię. Doniosłość obserwacji polega i na tem, że tor lotu Amundsen-a leżał między wsch. drogą Nansena z r. 1895 i Cagniego z 1900 (obie na płn. od kraju Franciszka Józefa) a zach. Peary'ego z lat 1906 i 1909 (położonych na płn. od kraju Granta). W ten sposób w zupełnie grubym zarysie można badania okolic bieguna płn. od strony Grenlandji, Europy i Syberji uważać za skończone.

Technicznie natomiast postawił Amundsen problem aeronautycznej pracy badawczej w Arktydzie pod duży znak zapytania. Wyłoniła się kwestja racjonalności jednego z dwóch do dyspozycji stojących środków: samolotów czy balonów.

Projekty ekspedycji arktycznych. Próba podjęta przez Amundsen-a zaczyna wydawać owoce. Mamy do zanotowania szereg przygotowujących się do odlotu na biegun płn. ekspedycji. Z punktu widzenia technicznego można je rozbić na ekspedycje samolotowe i aeronautyczne, t. j. balonowe.

W kraju Franciszka Józefa założył podstawę i lotnisko Juljus de Payer. Na archipelagu arktycznym amerykańskim szykuje się do odlotu Kanadyjczyk Algarson (p. niżej).

Przygotowań do wypraw balonowych jest więcej i stoją one finansowo pewniej, ile że organizacja ich opiera się na szerszych podstawach:

1. Dr Mohr Adrian i lotnik norweski Tryggve Gran (uczestnik antarktycznej ekspedycji Scotta) wydali w Berlinie broszurę propagandową. Pragną oni zorganizować „niemiecko-norweską wyprawę zimową“.

2. Drugi projekt wyprawy biegunowej wyszedł od dra Eckenera, dyrektora zakładów Zeppelinowskich we Friedrichshafen. Pierwszym warunkiem ekspedycji jest uzyskanie pozwolenia konferencji ambasadorów na budowę balonu o pojemności 100.000 m³. Kierownictwo tej wyprawy oddano Nansenowi w nadziei, że zdoła złamać opór Ententy. Zeppelin wymiarów przedstawionych zostałby skonstruowany w fabryce we Friedrichshafen w ciągu 1 roku. Będzie on mógł posuwać się z szybkością 150—180 km na godzinę, utrzymując się 5 dni bez lądowania w powietrzu. Konstrukcja idzie w kierunku takiego rozwiązania zagadnienia lądowania, by mogło się ono odbywać na lądzie i morzu. Okręt ma otrzymać kompletne wyposażenie instrumentalno-naukowe, łącznie ze stacją aparatu iskrowego i z aparatem filmowym. Przewidywane jest wreszcie urządzenie, mające na celu ogrzewanie kabin.

Rozpoczęcie wyprawy projektowane jest z północnej Szwecji ze względu na możliwość zaopatrzenia się w środki opałowe. Projektodawca jest zdania, że, mimo objęcia kierownictwa przez Nan-

sena, uda się pozyskać Amundsena. Wogóle jest troską Eckenera, by wyprawie nadać charakter międzynarodowy i skłonić do uczestnictwa Anglję, Amerykę i Szwecję.

3. Projekt został już przez W. G. (z. 4-5, str. 57-58) bliżej przedstawiony.

4. Pozostaje jeszcze do omówienia projekt Amundsena, który pozyskał od rządu włoskiego okręt półsztywny i zamierza na przyszły rok lot ponowić.

Znany u Niemców i właściwy ich rasie zmysł organizacyjny doprowadził do fuzji projektów niemieckich a to drogą porozumienia się Eckenera i Graua-Mohra, z Wydziałem Badania Arktydy (Bruns—Nansen).

Amerykańska wyprawa polarna, stojąca pod kierownictwem kpt. Donalda Macmillana — dysponuje 3-ma hydroplanami. Z końcem sierpnia wyprawa dotarła do Etah w Grenlandji, gdzie w myśl planu zorganizowano bazę ekspedycyjną. Ponadto zamierzone jest przygotowanie lotniska na płn. wypustce kraju Axel'a Heiberga, skąd przedsięwzięte zostaną badania nad okolicami na płn. i zach. położonemi.

Niemiecka Arktyczna Ekspedycja przygotowywana pod kierownictwem E. Kruegera weszła w stadium organizacyjne.

Przez jesień b. r. bawiła mała przygotowawcza wyprawa na wybrzeżach zach. Grenlandji.

IV. Notatki naukowe (*Notes scientifiques*).

We Lwowie zawiązało się towarzystwo „*Aero-foto*“ — ma ono charakter przedsiębiorstwa. Cele przyświecające mu są jednak tak blisko spokrewnione z geografją, że uważamy za wskazane poświęcić mu kilka słów.

Podstawą założenia Towarzystwa — jest pragnienie życiowego wyzyskania dorobku fotogrametrii, głównie samolotowej. W tym celu Tow. kształci obserwatorów, szkoli inżynierów, przyczyniając się tą drogą do rozwoju lotnictwa cywilnego, natomiast z drugiej strony wystarczy przeglądać czasopisma techniczne lub miernicze, by się przekonać o fatalnym stanie map katastralnych w całej Małopolsce. Obecnie, gdy chodzi o uzgodnienie stanu faktycznego na gruncie ze stanem katastralnym i hipotecznym, mierniczy przysięgły wykonawszy dobry i wierny pomiar, musi go dla tych celów w ten sposób popsuć, by ten odpowiadał stanowi katastralnemu i hipotecznemu bez względu na stan faktyczny na gruncie. Jest to jeden główny powód procesów gruntowych. Trzeba również podkreślić zupełny brak map katastralnych w byłym zabdrze rosyjskim. W takich warunkach sprawiedliwy podatek gruntowy nie jest do pomyślenia. Założenie ksiąg gruntowych i doniosła sprawa reformy rolnej nie może ruszyć z miejsca, jeżeli nie oprze się na prawdziwym obrazie stanu własności tj. na mapach.

Zwracamy uwagę na palącą potrzebę map i planów dla celów inżynierskich jak: budowy kolei, regulacji rzek, osuszenia błot, regulacji miast; są to ogólnie znane sprawy bieżące.

Przeprowadzenie tych pomiarów zwykłą metodą jest kwestją kilkudziesięciu lat o olbrzymich kosztach.

Wobec stwierdzonych sukcesów fotografii lotniczej, tj. metody aerofotogrammetrycznej nie wolno nam przejść nad tą sprawą do porządku dziennego, nie powinno się przeprowadzać pomiarów mozołnych i drogich, skoro metoda fotogrametryczna daje możliwość udoskonalenia, ułatwienia i przyspieszenia pracy.

Stosowanie takiej metody, która odpowiada dzisiejszemu stanowi wiedzy i jest o wiele ekonomiczniejsza i szybsza od metod dotychczasowych, jest obowiązkiem Państwa. Tej zasady trzymały się Niemcy. Rząd drogą znacznych subwencji prywatnych przedsiębiorstw wykonywał eksperymenta, udoskalał tę metodę do tego stopnia, że dziś istnieją tam towarzystwa niepotrzebujące opieki rządowej jak Stereographik, Aerokartographisches Institut i około 10 innych towarzystw. — Rząd francuski popierał również wydatnie tego rodzaju przedsiębiorstwa. Obecnie istnieją we Francji prywatne instytucje wykonywujące pomiary fotogrametryczne jak „Compagnie Aérienne Française“, które do maja 1922 r. wykonało plany przeszło 150 miast, 200 wsi i 500 przemysłowych obiektów, tj. pomiar z około 600.000 ha. „Entreprise de plans par la photographie aérienne“ wykonało plany miast i okolicy w podziałce 1:1000 do 1:5000 z obszarów Roubaix, Tourcoing, Reims, Maubeuge i t. p. „Société Française de Stéréotopographie“ w Paryżu wykonuje wyłącznie pomiary terofotogrametryczne.

Wszystkie mocarstwa kontynentu stosują metodę aerofotogrametryczną, łożą kolosalne wydatki na dalsze eksperymenta, gdyż są przekonane, że fotografia lotnicza przedstawia nie tylko piękny obrazek perspektywiczny z lotu ptaka, ale wprowadza dotychczasową geodezję na zupełnie nowe tory, skracając czas pomiarów kilkunastokrotnie, zmniejszając znacznie koszty a podnosząc ścisłość w najdrobniejszych szczegółach. Rządy tych Państw wydatnie popierają takie towarzystwa tak subwencjami, jak i poparciem technicznym.

Przy zastosowaniu fotografii lotniczych mogłaby się wyłonić niesłuszna obawa, że na skutek znacznego zmniejszenia kosztów i szybkości wykonania pomiarów, byt mierniczych przysięgłych zostałby zachwiany. Tu więc wyjaśniamy, że pomiary aerofotogrametryczne opierają się na bazie geodezyjnej, t. j. pomiarach trjangułacyjnych, a zastępują wykonanie pracy nieinżynierskiej, żmudnej t. j. pomiarów szczegółów na większych tylko obszarach, gdyż do pomiarów małych przestrzeni stosowane metody aerofotogrametrycznej w obecnym stanie techniki lotniczej jest jeszcze nieekonomiczne.

Przyjęliśmy na siebie obowiązek wykonania całego szeregu prac dla dalszego udoskonalenia metody aerofotogrametrycznej, gdyż dziedzina ta przedstawia niewyczerpane źródło udoskaleń wszystkich metod pomiarowych, dla celów geodezyjnych łącznie z trjangułacją, topograficznych, geograficznych, geologicznych i architektonicznych“.

Byt towarzystwa zostałby w zupełności utrwalony, gdyby wła-

dze w zrozumieniu doniosłości sprawy udzieliły poparcia nie subwencjami, które są przyznane wydatnie innym towarzystwom lotniczym, lecz przez polecenie wykonania pomiarów tj. oddanie prac. W ten sposób utrwalonoby podstawę tak dla lotnictwa, jak i dla aerofotogrametrii. Powstanie Tow. Aerofoto wywołało żywe zainteresowanie w świecie naukowym. Przytaczamy tu dwie opinie prof. Dra Romera (A) — o stosowalności aerofotogrametrii w geografii — i prof. Dra Zubera (B) — o użyteczności fotografii lotniczej w geologii.

(A) „Metoda, która może służyć zdjęciu topograficznemu kraju, służy samo przez się najlepiej geografii. Aerofotogrammetria jest niewątpliwie taką metodą pracy, ja jeśli jeszcze nie wszystkie trudności tej metody pracy są usunięte, to pewne, że w krainie niżowej o bogatej i zawilej trasie wodnej, silnem zalesieniu i zabagnieniu w najgorszym systemie dróg lądowych, ta metoda pracy da niezawodne i najlepsze wyniki, osiągalne najmniejszym trudem i wkładem pracy.

Karta geograficzna jest jednak tylko środkiem pracy geograficznej, bo ona umożliwia śledzić relacje między położeniem naturalnem, środowiskiem, a życiem, które to relacje są właściwym celem studjów geograficznych. Każdy jednak obraz aerofotograficzny chwytą ów zespół życia i środowiska i jako taki jest, stanie się źródłem bezpośredniem geograficznego badania i poznania.

Z punktu widzenia geograficznego należy życzyć naszym pionierom „Aerofoto“ wszechstronnego poparcia i najpotężniejszego rozwoju“.

(B) „Na podstawie studjów przezemnie wykonanych, co prawda daleko poza granicami Polski i w innych, bardziej korzystnych warunkach, stwierdzić mogę, że w razie dokonywania systematycznych pomiarów wyszczególnionych w referacie, możnaby wiele zrobić dla badań geologicznych.

Chodzi tu przeważnie o tereny bezleśne o kontrastowem ukształtowaniu pionowem. — Pewne szczegóły budowy geologicznej znaczą się zawsze w krajobrazie. Obserwowanie ich w zwykłych warunkach nie daje należytego pojęcia o całokształcie zjawisk. Jest to do osiągnięcia dopiero przy obserwacji miejscowości z lotu ptaka i odpowiedniem ich fotografowaniu. Tego rodzaju środki są coraz częściej w innych krajach stosowane przy badaniach i z niecierpliwością należy oczekiwać tej chwili i u nas“.

Adres Tow.: Lwów, „Aerofoto“ ul. Zimorowicza 19, tel. 10-15.

Z życia gospodarczego Węgier. Węgry dzisiejsze zajmują obszar, odpowiadający 32,2%, Węgier przedwojennych przy 40% pierwotnej ludności. Znacznie terytorjalnie uszczuplone w wyniku wojny światowej (traktat w Trianon) straciły Węgry przedewszystkiem obszary produkcji surowców, wskutek czego znajdujący się na terytorjum dzisiejszych Węgier przemysł nie tylko uzależniony został od zagranicznego surowca, ale równocześnie doznał uszczuplenia konsumpcji. Sfera jego wpływów została podcięta politycznie. Podobnego kryzysu doznał całokształt życia gospodarczego,

jeżeli uwzględnimy ponadto obowiązek zapłaty odszkodowań wojennych.

Jak wyżej wspomniano, najsilniejsze zaburzenia wywołały zmiany polityczne w dziedzinie przemysłu i to zwłaszcza metalurgicznego. Mimo znacznej poprawy stosunków gospodarczych, jaką się Węgry w r. 1925 pochłubić mogą dzięki pomocy finansowej Ligi Narodów i krótkoterminowym pożyczkom zagranicznym, co przy racjonalnych wydatkach i wyjątkowo doskonałych zbiorach zaznaczyło się państwowo nadwyżką dochodów, społecznie zaś znacznym wzrostem oszczędności i zwiększeniem wkładów na rachunkach żyrowych, mimo tego przemysł metalurgiczny przechodzi nadal bardzo ciężki kryzys. Zaniechano zapoczątkowanej przed wojną specjalizacji w wyrobach maszynowych i dzisiaj produkuje się głównie maszyny rolnicze i armatury z zakresu elektrotechnicznego. Zaznaczyć należy, że mimo tych zmian zaledwie 20% produkcji zostaje skonsumowane przez kraj, 80% liczyć musi na rynki zagraniczne. Z drugiej zaś strony przemysł bawełniany pokrywa zaledwie 56% zapotrzebowania krajowego. Już to, co powiedziano o obydwóch gałęziach przemysłu, wskazuje jasno, w jak wysokim stopniu Węgry muszą utrzymywać stosunki handlowe. Ożywione tempo zawierania traktatów handlowych, potwierdza poprzedni sąd.

Węgry przeszły w ciągu b. r. z punktu widzenia geograficznego przez bardzo charakterystyczną wojnę celną z Austrią. Jak wiadomo, głównie i przedewszystkiem Wiedeń był stałym, regularnym i codziennym odbiorcą owoców i warzyw węgierskich, gdy więc Węgrzy wprowadzili cło prohibicyjne dla austriackich wyrobów przemysłowych, rząd austriacki odpowiedział „Wojną jarzynową“, wydając zakaz przywozu węgierskich jarzyn i owoców; skutki tej wojny były dla rolnictwa węgierskiego opłakane, przyczem katastrofę tę zwiększył nadzwyczajnie korzystny zbiór. Jego wartość oceniałą w przybliżeniu na 25 milj. kor. zł. Mimo znacznych strat, spowodowanych wzmiankową wojną celną, urodzaje zaznaczyły się znaczną niższą kosztów utrzymania.

Spadek cen żyta w lipcu wynosił prawie 34% cen poprzednich, spadek cen ziemniaków w sierpniu 40%.

Geografia w Sowietach. Rządy sowieckie w Rosji zmieniły silnie wygląd karty geograficznej tego kraju. W miejsce jednej całości powstał szereg republik federacyjnych, a dawny podział administracyjny, uległ daleko idącemu przeobrażeniu. Podobny los przypadł w udziale nazwom całego szeregu miejscowości, które pozoszono, mianując je imionami wybitnych rewolucjonistów. — Podobnie przy przemianowaniu uwzględniano wypadki i daty historyczne. I tak Jałta nazywa się obecnie Krasnoarmiejskiem, Aleksandrowsk nad Dnieprem Zaporozem, Symbirsk w kraju nadwołżańskim Lenińskiem, Peterhof w Ingrji Lenińskiem, Gacyzyna w Ingrji Trockoje, Sarepta w centr. Rosji Krasnoarmiejskogorodem, Carycyn w centr. Rosji Stalingradem, Mikołajów na Ukrainie Wiernolenińskiem, Olwiopol na Ukrainie Pierwomajskiem i t. d., i t. d. Spis ten daleki jest od wyczerpania zmian zaszłych w Rosji. Tych kilkanaście przytoczonych miejscowości rzuca jedynie światło na cha-

rakter zmian, dokonujących się za naszymi wschodnimi granicami.

Wylewy nad ujściem Newy Prawie corocznie znajdują się znaczne części Leningradu pod wodą. Od roku 1703 do r. 1925 (w przeciągu 222 lat) zanotowano 209 większych wylewów. Największa powódź, od czasów zbudowania miasta, zaszła w r. 1824. Woda podniosła się 713 cm ponad poziom normalny, zabrała 324 domy, nadpsuła 3.257; 569 ludzi i 3.600 sztuk bydła poniosło śmierć, a 4.000 ludzi chorowało. Ostatni wielki wylew miał miejsce 23. IX. 1924 roku. Newa nadwyrężyła 5219 domów i zabrała ponad 550 stuletnich drzew. Wylewy stoją w związku z rozmieszczeniem ciśnienia barometrycznego. Mianowicie, gdy zniżka panuje na północ od Skandynawji, a posuwa się ku wschodowi z towarzyszącą jej od wschodu miejscową niżką, wtedy wiatry południowe i zachodnie pędzą fale Bałtyku w zatokę Fińską, tamując i spiętrzając wezbrane deszczami wody Newy; następuje zalanie Leningradu. Do tej pory brak planu możliwego do zrealizowania, któryby zabezpieczył stolicę Rosji przed wylewami.

Fabrykacja „klippfische“ w Islandji. Jak wiadomo pewne gatunki ryb przerabiane zostają na wyrób przemysłowy znany w handlu pod nazwą „klippfisch“. Jestto mięso rybie, uodpornione na procesy gnilne w ten sposób, że większych rozmiarów ryby przecina się wzdłuż pozbawiając kręgosłupa i ości. Następnie tą drogą uzyskane plastry mięsa płucze się i soli. W soli pozostawia się ryby dłuższy czas (kilka tygodni), poczem się je suszy. Od suszenia, które w Norwegji odbywa się na skałach nadmorskich (klippen), pochodzi nazwa fabrykatu.

W światowej produkcji „klippfischu“ zajmuje Islandja poczesne miejsce. W r. 1924 dysponowała Islandja 32 parowcami rybackimi zupełnie nowoczesnie uzbrojonymi, zaopatrzonymi nawet w aparaty telegrafu bez drutu. Rybołostwo daje tak wysokie dochody, że flota w ciągu jednego roku wzrosła do 45 parowców, t. j. o 40%. Dochody swoje zawdzięcza jednak rybacktwa islandzkie uprzemysłowieniu. Każde przedsiębiorstwo rybackie posiada fabrykę „klippfischu“. Dzięki temu sprzedaje się fabrykaty osiągając znaczne nadwyżki. W r. 1924 eksportowała Islandja 50 milj. kg „klippfischu“ o wartości 70 milj. kor. W jakim tempie wzrasta produkcja, wskazuje fakt, że wartość eksportu w r. 1925 (styczeń—październik) wyniosła 60 milj. kor. i to wszystko przy ludności około 100—110,000 mieszkańców!

Główne linje komunikacji w Europie przed wojną i po niej. Stan komunikacji kolejowej uległ w wyniku wojny światowej w Europie daleko idącym zmianom. Przyczyny leżą w stosunkach politycznych i w sferze polityki komunikacyjnej poszczególnych wrogo względem siebie usposobionych państw. Ich antagonizmy polityczne, wzajemna nieufność gospodarcza, rywalizacja w zdobywaniu przodującego stanowiska powodują często podejmowanie prób sprzecznych z podstawami przyrodniczymi obszaru. Są one jednak tylko tendencją dostosowania aparatu komunikacyjnego do potrzeb organizmu państwowego. Przerwy w komunikacji wzdłuż

ważnych linii naturalnych wynikają nierzadko z technicznego niedostosowania sieci nowo powstałego państwa do wymogów komunikacji ogólnej. Nic więc dziwnego, że przy porównaniu map komunikacji z 1914 i 1924/25 r. uderza zamknięcie się wzajemne państw, szczególnie Rosji. Przez jej rozległą granicę zachodnią przechodzi dziś 7—8 pociągów osobowych, w 1914 — 44 osobowych a 12 pospiesznych. Polska i Litwa nie mają połączenia, Niemcy i Czechosłowacja komunikują się przez 6—18 pociągów pospiesznych w Boguminie, Podmokłem i Chebie. Linja Peszt-Belgrad ma tylko 1 pociąg pospieszny (Orient-express 1914).

Pociągnięcie nowych granic politycznych spowodowało porozcinanie głównych linii aż do bezużyteczności. Wymarła linja Berlin-Petersburg, bo przechodzi przez 7 granic; linja Peszt-Czeruiowce przez 5. Z tych samych powodów bezużyteczne stały się linje: Bazylea gr. — Strasburg gr. — Bingen-Kolonia; Berlin-Wezel gr. — Boxel gr. — Vlissingen; Peszt gr. — Marburg 2 gr. — Bozen; Peszt-Segedyn 2 gr. — Żelazna Brańa - Bukareszt; Peszt gr. — Ungwar gr. — Lwów (gr. oznacza 1 granicę).

Jeszcze częściej zaburzało spójność komunikacyjną poszczególnych państw wycinanie pewnych potrzebnych części sieci kolejowej przy wyznaczaniu granic: Szczecin gr. — Poznań gr. — Wrocław; Wrocław gr. — Lubliniec gr. — Bytom, Innsbruk gr. — Franzensfeste gr. — Pustertal; Lawanttal 2 gr. — Celowiec; W. Waradyn 2 gr. — Arad; Arad 3 gr. — Seged; Seged gr. — Marja Terezjopol gr. — Ujdombowár.

W kilku wypadkach umożliwiono komunikację przez zmniejszenie trudności paszportowych albo przez pozwolenie, by pociąg przez obce terytorjum jechał bez zatrzymania. Tu ważne są przedewszystkiem linje: Berlin-Malborg i Berlin-Iława Niem.

O ile możliwości mocarstwa, dyktujące pokój, tworzyły z linii, biegnących po obszarze spornym, linje graniczne, jakie przedtem istniały tylko w kolei amurskiej i na linii Salzburg-Zell. Najbardziej przeciwną naturze jest kolej graniczna: Praga-Bogumin-Jabłonków-Koszyce-Kiralyhaza-W. Waradyn-Bukareszt, która na przestrzeni 422 km towarzyszy granicy. 1060 km granicy czeskiej — to granica kolejowa, bez której rozpadłoby się to państwo. Najdłuższą, bo 1015 km liczącą koleją graniczną jest linja Luksemburg-Strasburg-Bazylea-Salzburg. Wskutek tej metody tyczenia granic często miał miejsce wypadek, że miasto należało do jednego, a dworzec kolejowy do innego państwa: Cieszyn, Satoralya Ujhely, Gmünd lub Hatzfeld.

Koleje graniczne były też często kolejami okrężnymi dla obejścia jakiegoś kraju lub jego stolicy, co znów wy pływało z chęci uniknięcia trudności paszportowych lub z zawiści politycznej. Okrąza się Wiedeń i Peszt przez połączenie Pragi przez Linz, Bratysławę i Koszyce; pd. Niemcy, Austrię i Węgry przez przeciążenie linii Steinbrück-Zagrzeb-Vincovci, która prowadzi na Bałkan z Paryża, Londynu, Monachjum, Pragi i Wiednia.

Linje boczne i wojenne zużyto na łączenie wzajemne nowych państw lub krajów tych państw ze stolicą, np. linja Praga-Bogu-

min-Koszyce-Kiralyhaza-Jasina. Jasina jest oddalona o 1052 km od Pragi. Podobnie i w Jugosławii dawna linja boczna: Belgrad-Zagrzeb-Lublana jest obecnie główną, a wszystkie dawne linje główne skierowane są do niej poprzecznie.

Przy tych nowych połączeniach na dawnych linjach bocznych wiele obszarów nowych państw niema połączenia z centrami komunikacji. I tak przy odległości 75 km Białych Kościołów od Belgradu używa się linji kolejowej długiej na 480 km.

Linij kolejowych, ignorujących trudności graniczne, utrzymało się niewiele. Wiedeń, jako wielkie miasto handlowe, zachował komunikację mimo granic. Przez rozdrobnienie państw zdecentralizowała się komunikacja pd.-wsch. Europy środkowej. Do wielkich węzłów kolejowych, jak Wiedeń, Peszt, trójkąt górnośląski, Linz i Bielak przyłączyła się Praga, Brzeclawa, Bratysława, Preszburg i Zagrzeb.

Najważniejszym krajem przejściowym we wsch.-zach. komunikacji europejskiej są pn. Niemcy i Polska, łączące Europę zach. z Rosją. Współzawodniczy z niemi jedynie brama Morawska, związana z Wiedniem i t. zw. „skośnem przejściem“, łączącym wybrzeże morza Śródziemnego z Europą wsch. Połączenia z Rosją wymagają dużo czasu. Podróż okrężna wymaga często mniej czasu, niż droga najkrótsza. Na prostej linji Warszawa-Petersburg jest na 4 stacjach między Dynaburgiem a Pskowem 19—21½ godz. postojów. Dzienna komunikacja z Rosją jest jeszcze powolniejsza: Wiedeń-Warszawa-Moskwa 83—104 godz.; Berlin-Ryga-Moskwa 64 godz. Wewnątrz Rosji szybkość komunikacji w ostatnim roku bardzo się poprawiła.

Połączenie Europy środk. i zach. z Bałkanem i Rumunją musiało wskutek rozpadnięcia się Austrii przenieść się na drogi okrężne. Do dwu linij: przez Peszt-Siedmiogród, oraz przez Małopolskę dołączyła się droga okrężna przez Koszyce-W. Waradyn, oraz przez Sabadkę, podczas gdy najkrótsza linja Peszt-Żelazna Brama została bez użytku. Pociąg pospieszny Londyn-Ostenda-Bukareszt jedzie 70 godz.; przez Berlin-Lwów 64½ godz.; orient-ekspres Londyn-Paryż-Monachjum-Peszt-Bukareszt 63 godz. Najdogodniejsze z natury dla komunikacji Paryża ze wschodem przez Wiedeń i Wiednia z Zurychem są linje, biegnące przez pn. przedgórze alpejskie. Nowo utworzone połączenie Pragi z Bukaresztem jest wielce okrężne i dla innych państw bez znaczenia.

Połączenie Peszt-Konstantynopol było równie dobre przez Belgrad, jak przez Bukareszt i M. Czarne, a trwało 37½—38 godz. Dziś wskutek zamknięcia linji Peszt-Żelazna Brama (45½—48½ godz. z Berlina) jeździ się do Konstantynopola przez Lwów (62 godz.), z powrotem przez Belgrad-Peszt-Pragę (57 godz.). Połączenie Londyn-Konstantynopol było i jest najlepsze przez Berlin-Lwów-Konstancę. W czasie wojny powstało połączenie kolejowe z Atenami, a wtedy Belgrad stał się jeszcze ważniejszy, jako brama bałkańska. Najszybszem połączeniem Aten z Europą zachodnią jest droga przez Brindisi, jak długo kanał Koryncki jest do użytku. Ekspres symplonki jedzie z Paryża do Konstantynopola o 18½ godz. dłużej, niż orient-ekspres.

V. Recenzje (*Compte-rendus*).

Loth Jerzy i Bohdan Edward: Polska Gospodarcza, mapa poglądowa 1:750.000. Warszawa, Polska Składnica Pomocy Szkolnych 1925. Mimo znacznego wzmożenia się u nas w ostatnich latach produkcji kartograficznej, pole kartografii gospodarczej, tak ważnej nie tylko z punktu widzenia gospodarki społecznej i ogólno-obywatelskiego wychowania, ale niemniej jako łącznik między abstrakcyjną pozornie nauką a realnym życiem leżało odłogiem; w ostatnich dopiero latach stało się terenem eksperymentów. Ostatnim z nich jest wyżej wymieniona mapa. Niewątpliwie zasłużyli się autorowie literaturze i kartografii polskiej przez nagromadzenie współczesnych dat (dla handlu zagranicznego i przemysłu r. 1923), charakteryzujących życie gospodarcze Polski i oświetlających je w sposób nader wszechstronny.

Opracowano górnictwo i hutnictwo (kopalnictwo węgla, rud, nafty i soli, hutnictwo żelazne, miedziane, cynkowe, koksownie i warzelnictwo), przemysł (chemiczny, cukrowniczy, mineralny, rafineryjny, gazownie, elektrownie, hutnictwo szkła, cementownie i 16 innych gałęzi) i rolnictwo (użycie ziemi i stosunek obszarów uprawy pięciu głównych ziemiopłodów). Uwzględniono w sposób bardzo daleko idący handel zagraniczny (główne kierunki przywozu i wywozu, produkty i fabrykaty, biorące udział w handlu zagranicznym i państwa, z którymi przestajemy w stosunkach handlowo-gospodarczych). Nie zawahano się celem związania gospodarki z warunkami przyrodzonymi przed wprowadzeniem linii zasięgowych i powierzchniowym oznaczeniem występowania pewnych gospodarczo ważnych złóż i pokładów. W trafnym zrozumieniu głęboko sięgających związków między gospodarką i jej napięciem a drożnością wprowadzono sieć komunikacyjną żelazną i bitą, znacząc też i spławność rzek.

Jak z powyższego widać, treść mapy jest przebogata. Nie wchodząc tutaj w analizę jej wartości i ścisłości naukowej, pragnę podkreślić jej walory kartograficzne, metodyczne i dydaktyczne, boć założeniem jej jest być pomocą szkolną.

Mapa cierpi dotkliwie wskutek braku ła. Mimo, że autorzy, lepiej niewątpliwie, niż ktokolwiek inny, zdają sobie sprawę z rolniczego przedewszystkiem charakteru gospodarki polskiej, nie zdolali tego faktu wyrazić kartograficznie. Polska w ich interpretacji (działanie optyczne mapy) to kraj przemysłowy. Niknące w powodzi sygnatur pasy, które autorowie wprowadzili dla przedstawienia stosunków rolniczych, winny były przy pewnych modyfikacjach znaleźć zastosowanie jako ła. Szczególnie nieracjonalnym wydaje mi się zaniechanie powierzchniowego przedstawienia ła. Lokalizując bowiem ła topograficznie, wiąże się z nim produkcję i przemysł drzewny, zyskując z drugiej strony znacznie większą swobodę w stosunku do innych zagadnień z zakresu rolnictwa.

Niekoniecznie celowym i przemyślanym wydaje mi się dobór sygnatur, jak i sposób potraktowania handlu zagranicznego. Problem ujęcia tak bogatego i różnorodnego materiału jest tem waż-

niejszy, że metodyczne uchybienia narażają na szwank jasność i przejrzystość obrazu, uniemożliwiając wręcz w wielu wypadkach łatwe i pogładowe czytanie. Nie dyskutując tu spornego zresztą w kartografii gospodarczej i bodaj czy nie słusznie, nadmiernego stosowania liter jako sygnatur, podkreślić należy niekonsekwencję wyrażania ich wielkością z jednej strony ilości zatrudnionych robotników, z drugiej wartości eksportowanego towaru w złotych. Podobnie rozwiązano i kwestję sygnatur przy przemyśle, gdzie ich wielkość mówi w jednym wypadku o ilości robotników, kiedy indziej o natężeniu względnie wysokości produkcji. Jak dalece wzmiankowana mapa jest szukaniem drogi, wskazuje n. p. przedstawienie handlu zagranicznego. Autorowie dla określenia kierunku ruchu handlowego zastosowali strzałki, widomy znak drogi. Notując jednak obok strzałki szereg uwag, jej samej nie uważali za wskazane wyzyskać, mogąc jej szerokością nakreślić n. p. tonaż daną drogą w danym kierunku transportowany.

Celem powyższych uwag (bynajmniej zagadnienia nie wyczerpujących) jest z jednej strony chęć wskazania, w jakich kierunkach i rozmiarach w przyszłości pożądanę byłyby zmiany, z drugiej natomiast strony trudno zamilczeć, że dydaktycznie mapa stoi pod znakiem zapytania.

Rozwiązanie graficzne tak dalece odbiega od wymogów, stawianych nowoczesnej mapie, że próbę uważać należy za chybioną. „Pomocą szkolną“ mapa ta nie jest. Może ona oddać usługi nauczycielstwu, spełniając funkcje syntetycznego kartogramu. Ten cel jednak był do osiągnięcia także drogą publikacji materiałów liczbowych.

W. O.

Heile Paul: Nachschlagebuch der Nachschlagewerke für die Wirtschaftspraxis. Nebst Anlagen: I. Verzeichniss wichtiger Wirtschaftszeitschriften aller Länder. II. Denkschrift: Das Hamburgische Welt-Wirtschafts Archiv. Hamburg 1925. Wydane z końcem z. r. staraniem hamburskiego Archiwum Gospodarki Światowej (W. W. A.) dzieło składa się z dwóch części i dwóm służy celom. Pierwszym z nich to zapoznanie szerszej publiczności z działalnością i zadaniami, historią i pracą wyżej wzmiankowanej instytucji, drugim zaspokojenie potrzeb bieżącego życia gospodarczego przez ułatwienie oparcia go na podstawach naukowych. Daje temu wyraz autor w przedmowie, gdzie podkreśla obfitość wciąż przez życie wysuwanych zagadnień, bogactwo podejmujących je publikacyj i wprost fizyczną niemożliwość śledzenia przez poszczególne, nawet bezpośrednio zainteresowane jednostki wzmagającego się z dnia na dzień ruchu wydawniczego, co utrudnia posługiwanie się najnowszą literaturą. Wola pokonania tej trudności jest ideą przewodnią „Nachschlagebuchu“. Dzieło jest więc pomyślane — i w tym kierunku posłała jego redakcja — jako informator i poradnik w najszerszym zakresie nauk i zawodów, interesujących gospodarkę światową.

Rozpada się ono dyspozycyjnie na dziewięć wielkich działów: I dział ogólny i międzynarodowy, rozbitý jest na 17 grup, II dział regionalny obejmuje 36 państw Europy, 28 Afryki, 28 Ameryki,

16 Azji i 10 Australji, III dział towarów i surowców w uszeregowaniu alfabetycznym uwzględnia około 200 gatunków, IV dział ksiąg adresowych i przeglądów giełd zredagowany jak dział II.

W ten sam sposób opracowane są i następujące działy: dział skrótów, miar i wag, słowników i tablic pomocniczych, biograficzny i instytucyj naukowych, bibliograficzno-prasowy, któremu poświęcono szczególnie baczną uwagę, wyodrębniając bibliografie ogólne i narodowe, dzienniki i czasopisma oraz bibliografie fachowo rzeczowe z uwzględnieniem fachowego czasopiśmiennictwa.

Wielką zaletą jest przejrzystość układu, a co za tem idzie, łatwość w posługiwaniu się. Najpoważniejszą usterką dzieła jest związanie go ze zbiorami W. W. A. w tym sensie, że równocześnie jest ono katalogiem tamtejszej biblioteki podręcznej. Wskutek tego w wykazach autor podaje to, czem W. W. A. dysponuje; zapoznanie się przeto z bibliograficzną reprezentacją Polski pozwoli nam ocenić, z jakich źródeł czerpie niemiecki świat gospodarczy wiadomości o Polsce i co pozostaje do zrobienia ze strony propagandy polskiej.

W bibliotece podręcznej W. W. A. znajdują się następujące dzieła: Dział II. (str. 16): *Petite Encyclopédie polonaise* 1916, *Handbuch von Polen* 1918, *Polen (Zivier)* 1923, *Guide de Pologne, Paris* 1923, *Russland Polland (Foreign Office Handbook)* 1920, *Handbuch der polnischen Statistik (Krzyżanowski-Kumaniecki)* 1915, *Rocznik Statystyki Warszawa* 1923, *Annuaire de la Pologne* Weinfeld 1924, *Guide du commerce mondial Pologne—France* 1922, *Zollhandbuch für Polen und Danzig* 1921. — W dziale n. p. adresowym (str. 52) Polska dysponuje 2 księgami adres., gdy Gdańsk ma ich 5 (str. 48). W zakresie towaroznawczym i fachowo-adresowym ani jednego polskiego dzieła. Obecne podręczniki informują o życiu gospodarczym Polski, n. p. *Südosteuropäisches Papieradressbuch* (str. 62), *Adressbuch der Keram-Industrie* 1922 (str. 63), *Adressbuch der Textilindustrie* (str. 66).

W dziale biograficznym i zakładów naukowych o Polsce głucho. W dziale bibliograficznym podano dla Polski niemiecką bibliografię Praesenta (str. 84), dla Gdańska zaś polską „Materiały do bibliografji Gdańska“ 1924 (str. 83). Rzeczowe materiały dla Polski wykazano w dziale prasowym (str. 87). Pobieżne chociażby zapoznanie się z reprezentacją Polski w dziale napływających do W. W. A. czasopism też nie wypada dla nas korzystnie. Polska nie wysyła n. p. sprawozdań zagranicznej służby konsularnej (są zaś n. p. meksykańskie str. 2). Z zakresu statystyki handlowej mówią o Polsce jedynie „Wiadomości Statystyczne“, jakgdybyśmy nic ponadto nie mieli. Czytelnia hamburskiego W. W. A. może służyć swym czytelnikom protokołami sejm w Asmarze (Erytrea), ale nie ma protokołów sejm polskiego.

Powyższe uwagi wskazują, jak wiele jest do zrobienia w dziedzinie zapoznania świata z tem, co się u nas dzieje. Zaznaczyć należy, że nie winię tu autora niemieckiego. Jestem zdania, że dział regionalny stoi na wysokości zadania, jakkolwiek pewne uzupełnienia byłyby wskazane.

Dzielo jest godne polecenia i za karb jego aktualności spadają poprzednie refleksje. Polsce potrzebna jest światła i konsekwentna propaganda. Interes nasz wymaga, by tam, gdzie się mówi o innych, dać materiał do mówienia i o Polsce. W. O.

VI. Wiadomości drobne (*Informations courants*).

Rozmieszczenie jezior na świecie. Z niedawno publikowanej statystyki jezior wynika, że pierwsze miejsce co do jeziorności zajmuje Europa 1.432 jez., dalej Ameryka 172, Azja 100, Australia 29, Afryka 27. Statystyka uwzględnia jako jeziora, wody stojące o powierzchni conajmniej 1 km².

Wiadomości z zakresu geografii gospodarczej. Papier z araukarii. Niemieckie fabryki papieru w Blauenthal w Górach Kruszcowych badają warunki produkcji papieru z drewna araukarii. Łatwo przewidzieć, co za znaczenie gospodarcze może mieć dla Brazylii pomyślny wynik prób.

Rywalizacja gospodarcza między Argentyną a Urugwajem. W październiku r. z. dokonano położenia kamienia węgielnego pod wolny port Urugwaju-Kolonie. Port ma być oddany do użytku po 20 miesiącach. Obejmuje powierzchnię 100 ha. Dogodność położenia nowego portu polega przede wszystkim na bezpośrednim sąsiedztwie z Buenos Aires, od którego odległość wynosi tylko 27 mil. Kolonia ma za tem wiele danych, czyniących ją miejscem nader odpowiedniem i korzystnem dla ruchu przewozowego i życia gospodarczego, tem więcej, że wyzyskanie La Plata, jako wymienionej drogi wodnej, kieruje na nowy port płody całego jej dorzecza. Wten sposób spodziewany jest rozwój wielu gałęzi przemysłu w wolnej strefie nowego portu.

Argentyna występując w obronie Buenos Aires, decyduje się na identyczne postawienie sprawy ze względów konkurencyjnych. Postanowiono tedy trzecią część portu, będącą właśnie w budowie, przeznaczyć na wolną strefę.

Złoto syberyjskie. Od 100 mniej więcej lat dobywa się złoto na Syberji. Kopalnictwo zapoczątkowane na zachodzie, posuwając się pomału i stopniowo ku wschodowi dotarło do Pacyfiku. Stanowisko Syberji w zakresie produkcji złota jest przodujące. Już przed Wojną Światową $\frac{3}{4}$ do $\frac{1}{2}$ całorocznej rosyjskiej produkcji pochodziło z Syberji. Ural, drugi obszar złotonosny, mimo, że w latach 1863—1913 podwoił produkcję, pozostał daleko w tyle poza Syberją. Czasy rewolucji i walk wewnętrznych w b. Rosji obniżyły nader silnie produkcję złota. Zmiany zaszyły około r. 1922. I tak w roku 1922/23 wydobyto 5.490'8 kg złota — w r. 1923/24 już 16 748 kg. Od tego czasu produkcja wzrasta. Według opinii uczonych i rzeczoznawców rosyjskich zapasy złota syberyjskiego są zaledwie napoczęte, a w wielu wypadkach wogóle jeszcze nie odkryte. Obszary zaś, na których już przeprowadzano eksploatację, nie są wyczerpane, z powodu prymitywnych metod pracy.

Rola produkcji tytoniowej w gospodarce społecznej Grecji. Liczba ludności trudniącej się produkcją i przetwarzaniem tytoniu wynosi około $\frac{1}{6}$ zaludnienia. Produkcja tytoniu waha się w ostatnich latach między 55 a 60 milj. kg rocznie. Jej wartość wyraża się tedy w przybliżeniu cyfrą 2.5 do 3 milj. ardów drachm. Skarb Państwa pobiera z tego około 1 milijarda drachm rocznie. Jak doniosła jest rola produkcji tytoniowej dla greckiej gospodarki społecznej dowodzi troska, okazywana tej gałęzi rolnictwa przez rząd. Na zasadzie traktatów handlowych importuje Czechosłowacja rocznie 2 milj. kg tytoniu. Węgry 400.000 kg; w Egipcie podatek, nałożony na tytoń grecki, jest znacznie niższy, aniżeli cło na wyroby tytoniowe innego pochodzenia. Podobnych ulg doznaje tytoń grecki i w Niemcach.

Wiadomości z zakresu statystyki ludnościowej. Polskość Śląska Cieszyńskiego w świetle wyborów do rad gminnych. Odbyte z końcem z. r. wybory do rad gminnych wskazują na wzrost polskości na Śląsku Cieszyńskim. Liczba mandatów polskich zwiększyła się. W Cieszynie Polacy uzyskali 20 miejsc, Niemcy 15; w Skoczowie Polacy 12, Niemcy 5, Żydzi 1. W Ustroniu Polacy-ewangelicy 11 mandatów, katolicy 5, Żydzi 2. W Bielsku przypadło Polakom 5 mandatów, podczas gdy Niemcy zdobyli 17, sfederowani polscy i niemieccy socjaliści 8, Żydzi zaś 6.

Niemcy na Pomorzu. Wyniki wyborów do rad miejskich na Pomorzu stwierdzają, że niemieckość Pomorza z każdym rokiem słabnie. Na 31 miast powołano do przedstawicielstw miejskich 650 radnych, w czem zaledwie 59 Niemców. W porównaniu z poprzednimi wyborami stracili Niemcy 5 mandatów.

Imigracja do Australji stale wzrasta. Dane państwowego urzędu statystycznego wskazują, że gdy w r. 1923 imigrowało 38.918 osób — to w r. 1924 ruch ten wzmożnił się, osiągając liczbę 45.216 osób. Imigranci australjscy pochodzą w znacznej części z Anglii (głównie z Irlandji) i z Nowej Zelandji.

Zmniejszanie się ludności rolniczej w Stanach Zjednoczonych. „Italia coloniale“ donosi, że w r. 1923 cyfra ludności, trudniącej się rolnictwem, spadła o 182.000.

Wiadomości z zakresu geografji komunikacyjnej. *Nowy port panamski.* Rozpoczęto budowę nowego portu w miejscowości Panama Mendingo na wybrzeżu San-Blas.

Nowy kabel argentyńsko-włoski został uruchomiony 12. X. 1925. Linja ta jest eksploatowana przez „Compagnia Italiana dei Cavi Telegrafici Sottomarini.“

Linje kolejowe wschodnio-afrykańskie w budowie. Na terytorjum Kenya, Uganda i Tanganika znajdują się w budowie następujące linje kolejowe:

Turbo—Tororo	72 mile ang.	Forh Hall—Nyeri	49 mil ang.
--------------	--------------	-----------------	-------------

Turbo—Kitale	38 " "	Nakuru—Solai	39 " "
--------------	--------	--------------	--------

Tororo—Mbulamuti	107 " "	Tabora—Shinyanga	102 " "
------------------	---------	------------------	---------

Ponadto wydano koncesję na budowę dróg żel. Tororo— Mbale i Mala Kisi—Yallo River, do tej pory jednak robót jeszcze nie rozpoczęto.

Budowa nowej linji kolejowej w Algierze. Rząd francuski zdecydował budowę nowej normalno-torowej linji kolejowej z Tébessy, końcowego punkta linji Bône—Tébessa, do miejscowości Djebel-Onk i Bled-el-Habda. Obydwie miejscowości znane są z kopalń fosfatów.

Nowe koleje w Meksyku. W pierwszych miesiącach b. r. ma zostać uruchomiona nowa linja kolejowa, łącząca Guaymas, port pacyficzny ptn. państwka Sonora ze stolicą państwa Jalisco a miejscowością Guadalaraya. Kolej ta posiada doniosłe znaczenie handlowe szczególnie dla handlu na Pacyfiku. Ponadto zdecydowano budowę nowej kolei z Meksyku City do Tampico.

Budowy portowe w Brazylii. Rząd brazylijski upoważnił państwo Rio de Janeiro do zbudowania 70 mil na pld.-zach. od Rio własnego portu w Angra dos Reis. W związku z tem wydano koncesję na budowę kolei do nowego portu z Barra Mansa.

VII. Literatura (*Littérature*).

Literaturapolska (*Littérature polonaise*).

Polska. — **Geofizyka, geologia i morfologia.** (*Pologne. — Géophysique, géologie et morphologie*).

Gadomski Rola Adam, *Morfologia glacialna północnych stoków Wysokich Tatr, Cieszyn, Kotula* 1925, str. 150, liczne fotogr., mapy, wykresy i profile.

Gumiński R., Jasińska M., Kobendza R., *Jeziorko Czerniakowskie (Le lac de Czerniakow), Warszawa* 1925, nakład Koła Geogr. S. U. W., str. 20.

Hempel Joachim, *Zarys budowy Borysławskiego Zagłębia naftowego (Sur la structure géologique du bassin petrolifère Borysław—Tustanowice), Kosmos* 1925, z. II—III, str. 940—970.

Pazdro Zdzisław, *Polskie zagłębie węglowe pod względem geologicznym, Przyroda i Technika* 1925, z. X, str. 441—448.

Rogala W., *Materiały do geologii Karpat, III. Fauna i wiek*

warstw popielskich (Matériaux pour la géologie de Karpathes, III. Sur la faune et l'âge des „Couchés de Popiele“), Kosmos 1925, z. II—III, str. 932—939.

Smulikowski Kazimierz, Z dziejów piaskowca jamneńskiego (Quelques notes sur l'histoire du grès de Jamna), Kosmos 1925, z. II—III, str. 971—998.

Świderski B., Zarys budowy geologicznej polsko-rumuńskich Karpat Wschodnich, Sprawozd. z pos. i czynności P. A. U., 1925, nr. 5, str. 12.

Polska. — Meteorologia i klimatologia. (*Pologne. Météorologie et climatologie*).

Gorczyński Władysław, Zjazd Związku Międzynarodowego Geodezji i Geofizyki w Madrycie w październiku 1924 r. i obrady jego Sekcji Meteorologicznej, Czasop. Geogr. 1925, III, z. I—II, str. 199—204.

Gorczyński Wł., O nowych pyrhelioğrafach do pomiarów promieniowania na powierzchnię pionową lub poziomą, Wiad. Meteor. 1925, nr. 4—6, str. 19.

Gorzechowski W., Zorza polarna, Przyroda i Technika 1925, z. VIII, str. 370—371.

Korczyński L., 1. O klimacie ze stanowiska lekarskiego (str. 91—118); 2. Lekarskie znaczenie klimatu morskiego (str. 206—216); 3. Klimat pustynny i jego lekarskie znaczenie (str. 251—271); Pamiętnik Polsk. Tow. Balneologicznego, R. 1925, t. IV, Kraków 1925.

Stenz Edward, O teorii aktynometru i o pomiarach górskich promieniowania słonecznego (Sur la théorie de l'actinomètre et sur les mesures de la radiation solaire dans les montagnes), Kosmos 1925, z. II i III, str. 467—479.

Stenz E. i Orkisz H., Spostrzeżenia pyrhelometryczne w Karpatach Wschodnich w lecie 1924 r. (Observations pyrhéliométriques faites dans les Carpathes Orientales durant l'été de l'année 1924), Kosmos 1925, z. II—III, str. 421—461.

Stenz Edward, Dawne spostrzeżenia pyrhelometryczne na Czarnohorze (Observations pyrhéliométriques anciennes faites dans les monts de Czarnohora), Kosmos 1925, z. II—III, str. 480—489.

Polska. — Kartografja (*Pologne. Cartographie*).

Jakubowski Jan, Recenzja mapy „Polska Piastowska“ Arnolda Stanisława, Biblioteka Pedagogiczna 1925, z. II, str. 155 i dalsze.

Karte des westlichen Russlands 1:100.000, Preussische Landesaufnahme, Berlin 1916—1921, cf. P. Przegl. Kartogr. La revue cartographique polonaise 1924, I. nr. 7—8, str. 334—335, Wąsowicz J. (recenzja).

Wąsowicz J., Kartografja oficjalna w Prusach, ibd. 1924, T. I, nr. 7—8, str. 328—331.

Wąsowicz J., Kartografja wojskowa w Czechosłowacji (Cartographie militaire en Tchécoslovaquie 1923, Vojenský Zemapisný Ustav. Vyroční zpráva za rok 1923, Svazek IV, Praha 1924, 122 str., 10 zał.), ibd. 1924, T. I, nr. 7—8, str. 331—333.

Wąsowicz J., Kartografja oficjalna w Austrii (Cartographie officielle en Autriche [Kartographisches früher Militärgeographisches Institut in Wien 1923]), ibd. 1924, T. I, nr. 7—8, str. 333—334.

Polska. — Biogeografja. (Pologne. Biogéographie).

Koczwara M., Przyczynek do znajomości flory Podola i krain sąsiednich (Quelques contributions à la connaissance de la flore de la Podolie et de regions voisines), Kosmos 1925, z. II—III, str. 917 do 931.

Kołodziejczyk January, Flora ziemi Nowogródzkiej, Ziemia 1925, z. 10—12, str. 180—181.

Land Eugenjusz, Kilka słów o „Jodłowej puszczy“, Ziemia 1925, z. 9, str. 166—167.

Pawłowski B., O subniwalnem piętrze roślinności w Tatrach, Sprawozd, z pos. i czynności P. A. U. 1915, nr. 8, str. 10—11.

Szymkiewicz Dezydery, Bibliografja Flory Polskiej, Prace monograficzne Kom. Fizjogr. P. A. U., t. II, Kraków 1925, p. recenzja: dr. J. Kołodziejczyk, Ziemia 1925, z. 9, str. 167—168.

Polska. — Ludność. (Pologne. Population).

Bryk Jan, Czaszki z Remenowa (Les crânes de Remenów), Kosmos 1925, z. II—III, str. 638—648.

Frankowska Marta z Rzewuskich, Czaszki z lwowskiej katedry łacińskiej z XVII i XVIII w. (Crânes de Lwów du XVII et XVIII s.), studjum kranjologiczne (étude craniologique). Kosmos 1925, z. II—III, str. 649—736.

Henneberg Wilhelm, Słonim, Ziemia 1925, z. 10—12, str. 204 do 210.

Jakubowski Jan, Nieśwież, Ziemia 1925, z. 10—12, str. 210—214.

Lisiewicz Edward, Stosunki narodowościowe i administracyjne w województwie Nowogródzkim, Ziemia 1925, z. 10—12, str. 187 do 189.

Minkowska Eugenia, Wyniki zastosowań metody djagnozy różniczkowej do określania składników ludności europejskiej (Les résultats conquis par la méthode de l'analyse différentielle en l'appliquant à la definition des composants de la population d'Europe), Kosmos 1925, z. II—III, str. 737—748.

Moszyński Kazimierz, Nowogródzkie pod względem etnograficznym, Ziemia 1925, z. 10—12, str. 181—187.

Mydlarski Jan, Sprawozdanie z wojskowego zdjęcia antropologicznego Polski (Vorläufiger Bericht über die militär-anthropologische Aufnahme Polens), Kosmos 1925, z. II—III, str. 530—583.

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, t. I, M. St. Warszawa, Województwo Warszawskie, Warszawa, G. U. S. 1925, str. 266.

Żmigrodzki Józef, Nowogródek, Ziemia 1925, z. 10—12, str. 203—204.

Polska. — Życie gospodarcze. (Pologne. La vie économique).

A. S., Obrót towarowy w gdańskim porcie w I-szem półroczu 1925 r., Przemysł i Handel 1925, z. 48.

Bartoszewicz Stefan dr., Nasz przemysł naftowy w obrocie międzynarodowym, *Przemysł i Handel* 1925, nr. 49, str. 1595—1596.

Bujak Franciszek, O drogi postępu chłopca polskiego (Prośba o materiały do badań naukowych), *Samorząd* 1925, nr. 52, str. 1044—1045.

Dederko Bohdan, Stan gospodarczy województwa Nowogrodzkiego, *Ziemia* 1925, z. 10—12, str. 189—192.

Eksport węgla polskiego w listopadzie 1925, *Przemysł i Handel* 1925, z. 50, str. 1621.

Handel zagraniczny Rzeczypospolitej Polskiej, *Przegląd kwartalny* 1925, lipiec—wrzesień, Warszawa 1925. G. U. S.

Hilchen F., Możliwość eksportu węgla polskiego przez Gdańsk i Gdynię, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

H. P., Handlowa szkoła morska w Tczewie, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

J. B., Obsadzenie dróg publicznych drzewami, *Samorząd* 1925, z. 48, str. 943—945.

s. l., Nasze rybołówstwo morskie, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

K. Wł., 1. Wydobycie kopalń rudy cynkowej i ołowianej we wrześniu i październiku 1925 r. 2. Wytwórczość hut cynkowych i ołowianych w styczniu—października 1925 r., *Przemysł i Handel* 1925, z. 49, str. 1597—1599.

Klarner Cz., Problem własnego morza, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

Olszewski Stanisław, Sole potasowe w Polsce i ich znaczenie gospodarcze, *Przemysł i Handel* 1926, z. 1, str. 4—6.

Ostrzycki Józef, Rafineryjny przemysł naftowy w III. kwartale 1925 r., *Przemysł i Handel* 1925, z. 51—52, str. 1652—1654.

P. B., Produkcja ropy i gazów w maju 1926 w państwie polskim, *Przemysł i Handel* 1925, z. 31.

Produkcja cukru w kampanji 1924/25 r., *Przemysł i Handel* 1926, z. 1, str. 14—15.

Produkcja ropy i wosku ziemnego w Polsce we wrześniu 1925, *Przemysł i Handel* 1925, z. 50, str. 1621—1623.

Seweryn T., Kaszubski przemysł domowy, *Rzeczy Piękne* 1925, V, nr. 6—8.

Skórkowski E., Koń arabski i jego hodowla w Polsce, *Sprawozd. z pos. i czynności P. A. U.* 1925, nr. 8, str. 11—12.

Stan kopalnictwa naftowego w Rumunji za 9 miesięcy 1925 r., *Przemysł i Handel* 1926, z. 1, str. 34—35.

Stanisławski L., Przemysł włókienniczy łódzki a bielsko-bialski, *Przemysł i Handel* 1926, z. 1, str. 13—14.

Stein A., Eksport węgla śląskiego w październiku i pierwszej połowie listopada 1925, *Przemysł i Handel* 1925, nr. 49, str. 1596 i 1597.

Stein A., Ruch kopalń węgla kamiennego i brunatnego oraz koksarni i brykietowni, Wydobycie węgla kamiennego i brunatnego, Obrót węgla kamiennego, Obrót węgla brunatnego, Obrót koksu, Obrót brykietów, Eksport węgla kamiennego we wrześniu 1925 r. w państwie polskim, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

Stein A., detto w październiku 1925 oraz Eksport węgla polskiego w pierwszej połowie grudnia 1925, *Przemysł i Handel* 1926, z. 1, str. 9—13.

Zagleniczny Jan, Stan obecny i przyszłość przemysłu cukrowniczego, *Kurjer Polski*, Warszawa 1925, nr. 353 i 354.

Polska. — Komunikacje. (*Pologne. Les voies de communication.*)

Chrzanowski G., O przyszłość własnej marynarki handlowej, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

J. G., Charakterystyka przewozu kolejami materiałów drzewnych, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

J. G., Charakterystyka przewozu kolejami zbóż i nasion, *Przemysł i Handel* 1925, z. 50, str. 1625—1626.

Krzyżanowski E., Zarządzenia niezbędne do rozwinięcia żeglugi na Wiśle, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

de Loes H., Port gdański dla Polski, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

Łęgowski St., Port w Gdyni, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

Łokuciejewski J., Port wojenny w Gdyni, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

Ministerstwo kolei, Rocznik statystyczny przewozu towarów na Polskich kolejach Państwowych według poszczególnych rodzajów towarów za rok 1924: Cz. I. Węgiel kamienny i brunatny, koks, torf i brykiety str. 224; Cz. II. Materiały leśne i wyroby z drzewa str. 512; Cz. III A. Płody rolne i ogrodnicze (zboże w ziarnie i rośliny strączkowe, nasiona oleiste i pastewne) str. 454; Cz. III B. Płody rolne i ogrodnicze (ziemniaki, buraki, siano, słoma, jarzyny, owoce, przetwory owocowe, nasiona ogrodowe i warzywne, tytuń, chmiel) str. 400; Cz. IV. Wytwory przemysłu fabryczno-rolnego, produkty hodowli, łowiectwa i rybołówstwa, wytwory rzeźnicze i masarskie, artykuły kolonialne i gastronomiczne str. 672; Cz. V. Wytwory przemysłu górniczego, szklarskiego, ceramicznego, cementowego i betonowego str. 478; Cz. VII. Wytwory garbarskie i kuśnierskie, papier i wyroby papiernicze, wytwory przemysłu chemicznego, surowce włókniste i wytwory przemysłu włókienniczego str. 445; Warszawa 1925.

Recenzja dzieła ukaże się później.

Rudzki A., O drogi polskiego handlu zamorskiego, *Przemysł i Handel* 1925, z. 48.

Polska. — Geografia historyczna. (*Pologne. Géographie historique.*)

Bujak Franciszek, Studja geograficzno-historyczne, Kraków, Gebethner i Wolff 1925, str. 229.

Semkowicz Władysław, Geograficzne podstawy Polski Chrobręgo, Kraków, Krak. Spółka Wydawn. 1925, str. 59.

Polska metodyka i terminologia geografji. (*Pologne. La méthodique et terminologie géographique.*)

A. Z., Przyczynek do rozwoju myśli geograficznej w Polsce (*Supplement à l'évolution de l'idée géographique en Pologne*), Cza-

sop. geogr. (Revue de l'enseignement de la Géogr.) 1925, III. (1-2), p. 140—142.

Danysz-Fleszarowa Regina, Krajoznawstwo i regionalizm, Ziemia 1926, nr. 1, str. 11—12.

Danysz-Fleszarowa R., Jak uczyć geografii według atlasów wojewódzkich, Podręczna Encyklopedia Pedagogiczna w opracowaniu dra F. Kierskiego, Lwów, Książnica-Atlas 1925, t. II.

Federowicz Z., Polska, Krajobraz i człowiek, Wypisy geograficzne, Warszawa, Arct 1925, str. 268.

Godecki M. G., Program geografii i nauki obywatelskiej dla kursów pocz. dla dorosłych, Polska Oświata Pozaszkolna 1924, str. 222—233.

Grotowska N., O poznawaniu kraju, Podręczna Encyklopedia w opracowaniu dra F. Kierskiego, Lwów, Książnica-Atlas 1925, t. II.

Kantor M.-Mirski, Parę uwag krytycznych o programie nauczania geografii w klasie VII., „Szkoła Śląska“ 1925, nr. 15—16 sierpień.

Lityński Alfred, W sprawie polskiej terminologii limnologicznej, Sprawozd. Stacji Hydrobiol. na Wigrach, t. I., nr. 2—3 1923—24.

Łaganowski Stanisław, Przez lądy i morza, Cz. II. Wypisy Geograficznych p. t. „Ziemia w opisach i obrazach“ Ameryka, Australia, Azja, Afryka, Warszawa 1925, Wyd. II., str. 344, ryc. 91.

Mścisz M., Program nauczania geografii w seminarjach nauczycielskich, „Pedagogjum“, Kraków 1925, nr. 3, str. 7—11.

Mścisz Michał, Program nauczania geografii w trzyklasowych szkołach handlowych. (Le programme de la géographie dans les écoles commerciales), Czasop. geogr. (Revue consacré à l'enseignement de la Géogr.) 1925, III. (1-2), p. 1—5.

Niemcówna Stanisława, Z doświadczeń wycieczkowych. (Quelques remarques sur les expériences didactiques faites pendant les excursions géographiques), ibd. III. (1-2), p. 9—11.

Orłowicz Mieczysław, Cykl widoków Polski, Nauka i Szkoła, nr. 3, str. 80—85.

O ruchu wirowym ziemi, Lekcja praktyczna w oddz. V, Szkoła 1925, z. VIII—IX, str. 189—192.

Pawłowski Stanisław, W sprawie pisowni nazw geograficznych (L'inscription des noms géographiques) Czasop. geogr. (Revue consacrée à l'enseignement de la Géogr.) III. (1-2), p. 6—8.

Piechurski J., Nieco o wycieczkach krajoznawczych, Życie Szkolne 1925, z. 7—8, str. 53—62.

Polackówna Marja, Metoda nauczania geografii na podstawie atlasów krajoznawczych (Przekład referatu z Międzynarod. Zjazdu Geograficznego, odbytego w dniach 25. III.—30. IV. w Kairze), Szkoła 1925, z. VIII—IX, str. 186—189.

Polackówna M., Atlasy krajoznawcze, Przewodnik metodyczny, Woj. Łódzkie str. 28, Woj. Warszawskie str. 29, Woj. Lwowskie, Stanisławowskie, Tarnopolskie str. 36, Woj. Poznańskie, Pomorskie str. 32, Woj. Krakowskie, Śląskie, Kieleckie str. 34, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1925.

Polackówna M., Atlas krajoznawczy, Przewodnik metodyczny

Podręczna Encyklopedia Pedagogiczna w opracowaniu dra F. Kierskiego, Lwów-Książnica, Atlas, 1925.

Smoleński J., Polskie Słownictwo Geograficzne z. II, Słownictwo geograficzno-fizyczne, Kraków, Orbis, 1925.

S. N. Praca krajoznawcza nauczycielstwa, Polska Oświata Pozaszkolna 1925.

Sprawozdanie z obrad Sekcji pedagogiczno-dydaktycznej XII Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich w Warszawie, Nauka i Szkoła, 1925, Nr. 3, str. 89—92.

Szczepaniec J., Protokół z lekcji geografji przeprowadzonej przez p. J. Rzepeckiego w kl. III-ciej Szkoły Ćwiczeń przy kursie met. pedagog. końc. w Lidzie, Życie Szkolne 1925, z. 7—8, str. 47—53.

Szczepaniec J., Ochrona ptaków na terenie szkoły powszechnej, Życie szkolne, 1925, str. 333—337.

Szt., Geografia a historia (Polemika), Praca Szkolna 1925, Nr. 8, str. 125—126.

Staśko Józef, Metoda stosowania w szkole średniej zadań na temat: „Opis geograficzny miejscowości rodzinnej“ (La méthode employée dans les écoles secondaires: „Description géographique du lieu de la naissances“), Czasop. geogr. (Revue consacrée à l'enseignement de la Géogr.) III (1—2), p. 9—11.

Z obrad Sekcji Przyrodniczo-Dydaktycznej XII-go Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich w Warszawie, dnia 12—16 lipca 1925 r., Ogniw, 1925, Nr. 5, str. 5—7.

Wystawa przyrodniczo-pedagogiczna XII Zjazdu lekarzy i Przyrodników Polskich, Ziemia 1925, z. 9, str. 160—171.

Polska. — Różne (Pologne, Divers).

Bułhak Jan, O krajobrazie Nowogródzkim, Ziemia 1925, zeszyt 10—12, str. 195—202.

Goetel Walery, Wspomnienie pośmiertne o Władysławie Zamojkim, Wierchy, 1925, t. III, str. 1—10.

Hłasko Feliks, Łódź z Warszawy do Gdańska, „Sport Wodny“ 1925, Nr. 9, str. 233—235.

Janowski Aleksander, Piękno u Żeromskiego, Ziemia 1926, z. 1, str. 2—4.

Jarocki Stanisław, Okolice Wilna, przewodnik turystyczny, Wilno 1925, 77 str., 23 ilustr. 1 mapa.

Krystasiak St., Echa wakacyjne z Białorusi, Orli Lot, 1926, str. 23—26.

Kulwiec Kazimierz, Zarys geograficzny Ziemi Nowogródzkiej, Ziemia 1925, z. 10—12, str. 174—180.

Leszko Ludwik, Pierwiastek geograficzny w malarstwie współczesnym (L'élément géographique dans la peinture contem poraine), Czasop. geogr. (Revue consacrée à l'enseignement de la Géogr.), III (1—2), p. 15—18.

Lewicki Anatol Stan., Bibliografia polskiego zdrojownictwa, Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Balneologicznego, t. IV, Kraków, 1925, str. 148—190.

Loth Jerzy, Wyprawa wioślarska, Stołbce-Grodno-Warszawa, Wioślarz Polski, 1925, z. 3, str. 73—76, z. 4, str. 114—119.

Massalski Władysław, Sad Allacha, Czasop. geogr., 1925, III, z. 1—2, str. 88—103.

Niemczynowski Tad., O nowych próbach wyzyskania siły wiatru, Przyr. i Techn., 1925, z. IV, str. 161—155, w tym samym zeszycie art. Romera E. „Określ rotorowy”.

Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Balneologicznego, Kraków, 1925, t. IV, str. 320.

Literatura obca. (*Littérature étrangère*).

(Ciąg dalszy — *Suite*)¹⁾.

84. Frebold H., Über cyclische Sedimentation, Leipzig 1925.

85. Gabriel J., Sur la périodicité des orages, C. R. Acad. Scienc. Paris 1924, 17 marca.

86. Gallé P. H., Klimatologie van den Indischen Oceaan, Koninklijk Nederlandsch Meteor. Inst. Nr 29 a 1924 8°.

87. Georgii W., Korrelationen der Sommertemperatur in Mitteleuropa mit den Luftdruckverhältnissen voraufgehender Jahreszeiten in Süd- und Nordamerika, Ann. d. Hydr. 1924 str. 166—167.

88. Gorceix Ch., Origine des grands reliefs terrestres, Essai de géomorphisme rationnel et expérimental, Paris Chevalier 1924 8° VIII + 176 str. 18 ryć.

89. Gradman Rob., Das harmonische Landschaftsbild, Ztschft. d. Ges. f. Erdk. Berlin 1924 z. 3—4 str. 129—147.

90. Gregory R., British climate in historic times, G. Teach. Spring 1924 str. 248—258, Summer 1924 str. 343—356.

91. Harrasowitz H., Klima u. Verwitterungsfragen, O. z. „Neues Jahrbuch f. Mineralogie“ t. XLVII 20 str. (bliższych danych brak).

92. Hartnack W., Über Sandriffe, Untersuchungen an der pommerschen Küste, Jb. d. G. Ges. Greifswald 1924 str. 47—70.

93. Heim J., Vom Werden u. Vergehen d. Landformen, Eine heimatkundl. Studie, Meiningen 1924.

94. Hellmann G., Physiognomie des Regens in der gemässigten u. in der Tropenzone, Odb. z pos. berlińskiej A. U. Berlin 1923 8° 17 str.

95. Heritsch F., Die Grundlagen d. alpinen Tektonik, Berlin 1923 4°.

96. Högbom A. G., Über die geographische Verteilung der Eisenmeteorite, Geogr. Annaler 1923 str. 38—50.

97. Högbom Ivar, Ancient inland dunes of northern and middle Europe, Geogr. Annaler 1923 str. 113—243.

98. Hydrologická služba v republice Československé, Service hydrologique de la République Tchecoslovaque, Přehledná zpráva o pozorování sněhu v republice Československé za zimní období 1923—1924, Rapport général d'observation de la neige en République Tchecoslovaque pendant l'hiver 1923—1924, Praha 1924.

¹⁾ Patrz zeszyt VI i VII, rok 1925.

99. Inglada Ors V., La sismologia, sus métodos, el estado actual de sus problemas fundamentales, Madrid, Istituto geogr. 1923 8° 96 str. z ryć. i map.

100. Iswekow B., Das verallgemeinerte Margulesche Problem, Ann. d. Hydr. 1924 str. 234—240.

100 a. Jeffreys H., The earth, its origin, history and phys. constitution, N. York 1924.

101. Joleaud L., L'origine de continents et la théorie de Wegener, La Nature 1923 24 XI 326—331 str. 2 mapy 1 figura.

102. Joleaud L., Eléments de paléontologie, I. La vie aux temps primaires et secondaires, II. La vie aux temps tertiaires et quaternaires, Paris Colin 1923/24 16° I t. VI + 280 str. 53 ryć., II t. 214 str. 40 ryć.

103. Joly J., The movements of the earth's surface crust, The Philosophical Magazine and Journal of Science 1923 Nr 270 str. 1167—1188, Nr 271 str. 170—176.

104. Kerner-Marilaun F., Klimatologische Analysis der Terra-Rossa-Bildung, Akad. d. Wissensch. Wien Sitzungsber. Abt. I 1924 B. 132 z. 4—6 str. 119—142, 2 mapy.

105. Kobayasi T., On the mechanism of cyclones and anti-cyclones, Japanese Journ. of Astronomy and Geophysics 1924 vol. I Nr 7 219—236 str. 5 djagr.

106. Kuhlbrodt E., Boden u. Höhenwinde der Balkanhalbinsel, Hamburg 1923 4°.

107. Lacoste J., Contribution à la prévision du temps par les sondages aérologiques et par les parasites atmospheriques, Paris Pauc 1923 8° VIII + 96 str.

108. Lacoste J., Les parasites atmosphériques et la météorologie, Revue générale des Sciences 1924 15 kwietnia 209—219 str.

109. de Launay L., Tremblements de terre et volcans, Mat. p. l'étude d. calam. 1924 str. 21—44.

110. de Laynay, La Science Géologique: ses methodes, ses Résultats, ses problèmes, son histoire, Paris Colin 8° 776 str. 58 ryć.

111. Lawson C. Andrew, The Geological implications of the doctrine of isostasy, Bulletin of the National Research Council. (June 1924 Vol. 8 Part. 4 Nr 46) Washington 1924 25 str.

112. Linck G., Aufbau des Erdballs, Jena 1924.

113. De Martonne Em., 1. Les Alpes de Bucovine et leurs Abords, 2. Les Collines Moldaves, 3. Les Montagnes de la Dobrogedea septentrionale, „Travaux de l'Institut de Géogr. de l'Université de Cluj“, Bucuresti 1922 Vol. I str. 165—211.

114. de Martonne Emm., Le Massif Banatique, „Travaux de l'Institut de Géogr. de l'Université de Cluj“, Bucuresti 1922 Vol. I str. 115—164.

115. de Martonne Emm., Le massiv du Bihar, „Travaux de l'Institut de Géogr. de l'Université de Cluj“, Bucuresti 1922 Vol. I str. 48—114.

116. de Martonne E., Traité de Géographie physique, Paris Colin 1925 tome I Notions Générales, Climat, Hydrographie 8°

XII + 496 str. 200 map i ryc., W przygotowaniu: Tome II Relief du sol 8°, Tome III Biogéographie (en collaboration avec MM. A. Chevalier et Cuénot) 8°.

117. Matthews H. A., A comparison between the mediterranean climates of Eurasia and the Americas, Th. Scottish Geogr. Mag. 1924 15 maja 150—159 str. 1 fig.

118. Mengel O., Rôle des Alpes dans la genèse et la morphologie des tempêtes de la Méditerranée Occidentale, C. R. de Acad. Sc. Paris 1924 19 maja.

119. Mey A., Hangwindmessungen, Ann. d. Hydr. 1924 str. 51—52.

120. Montessus de Ballore, La Géologie sismologique, Paris 1924 8°.

121. Mougin P., La question du déboisement des Alpes, Revue d. Géogr. Alpine 1924 str. 497—547.

122. Négris Ph., Sur l'in vraisemblance d'une dérive des continents, C. R. Acad. Scienc., Paris 1924 31 III.

123. Passarge S., Vergleichende Landschaftskunde, IV. Der heisse Gürtel, Berlin 1924.

124. Penck W., Die morphologische Analyse, Ein Kapitel d. physikal. Geologie, Stuttgart 1925.

125. Petersen G., Die Schollen d. norddeutschen Moränen in ihrer Bedeutung f. d. diluvialen Krustenbewegungen, Berlin 1924.

126. Pirsson L. V. and Schuchert Ch., A Textbook of geology II Schuchert Historical geology, New York 1924 237 str. 47 ryc., Introductory geology, j. w. 395 str.

127. Plassmann J., Färbung der tiefstehenden Sonne, Ann. d. Hydr. 1924 str. 15—18.

128. Ramsay W., On relations between crustal movements and variations of Sea-level during the late Quaternary time, especially in Fennoscandia, Fennia 1924 z. 5 str. 1—39.

129. Range Paul, Die Küstenebene Palästinas, Berlin 1922 8° 22 str. + 1 mapa.

130. du Riche Preller C., The Glacial period in the valleys of the upper Indus and Kashmir, Scoth. G. Mag. 1924 str. 20—27.

131. Rouch J., L'atmosphère et la prévision du temps, Paris Colin 1923 16° IV + 208 str. 35 ryc.

132. Rovereto G., Forme della Terra, Trattato di geologia Morphologica I Basi e generalità, Milano 1924, Il Tipi regionali, Milano 1925.

133. Sandberg C. G. S., Geodynamische Probleme, I. Isostasie u. d. ursächl. Einheit v. Gebirgsbildung v. Vulkanismus, Berlin 1924, Teil II A. Tektonik u. Metamorphose, B. Die Widersprüche in d. Kontraktionstheorie, Berlin 1924.

134. Schedler A., Die Zirkulation im Nordatlantischen Ozean und den anliegenden Teilen der Kontinente, dargestellt durch Häufigkeitswerte der Zyklonen, Ann. d. Hydr. 1924 str. 1—14.

135. Schereschewsky Ph. i Wehrlé Ph., Un nouveau système da prevision du temps, Remarques de M. J. Vincent, Rev. scientifique 1824 333—336 str.

136. Schlüter Otto, Ein Beitrag zur Klassifikation der Küstentypen, Ztschft. d. Ges. f. Erdk. Berlin 1924 z. 8—10 str. 288—317.
137. Schokalsky J., La longueur des rivières de la Russie d'Asie et le système de mesurer les rivières sur les cartes en général, La Géographie 1924 XLII 357—377.
138. Schrepfer H., Die Polarfronttheorie in ihrer Bedeutung für die Klimate der Festländer, Geogr. Zeitschrift 1924 z. 3 161—177 str.
139. v. Schroetter H., Esquisse de géographie physique et de balnéologie de la mer Morte avec remarque concernant la flore du littoral de cette mer, La Géographie 1924 XLII str. 162—210.
140. Seilkopf H., Henry Helm Clayton: World Weather (New York 1923), Ann. d. Hydr. 1924 str. 38—43.
141. Sieberg A., Geologische, physikalische u. angewandte Erdbebenkunde, Jena Fischer 1923 572 str. 178 ryč. 1 m. + 17 tabl.
142. Souleyre A., Les oscillations océaniques et les oscillations climatiques dans le passé et dans le présent, Le rythme de contraction du soleil, Bône Thomas 1923 8° XXIV + 392 str. 1 tabl.
143. Staub R., Der Bau der Alpen, Versuch einer Synthese, Bern 1924 4° + 1 mapa 1:1,000,000 w 4 ark.
144. Termier P., La dérive des Continents, Bul. Océanographie 1924 15 kwietnia 24 str.
145. Wahnschaffe F., Geologische Landschaftsformen in Norddeutschland, Stuttgart 1924.
146. Walker Gilbert, Correlation in seasonal variations of Weather, VIII A preliminary study of World-Weather (Mem. Indian Meteor. Dep. 1923), Vol. XXIV part. IV 75—131 str.
147. Walther Joh., Bau u. Bildung der Erde, Ein Grundriss der Geologie u. ihrer Anwendung im heimatlichen Unterricht, 1924 464 str. 217 profili, ryč. i t. d. 23 tabl. (Leipzig Rietzschel).
148. Walther J., Das Gesetz der Wüstenbildung in Gegenwart und Vorzeit, Leipzig 1924 4 wyd. 8° 421 + XIV str. 203 fotogr.
149. Wegener A., La genèse des continents et des océans, tłom. Reichel M., Paris Blanchard 1924 VIII + 164 str. 44 fig.
150. Winchester L., Among the high Alps a climate study, G. Teach. Antonine 1924 str. 425—429.
151. Winkler A., Ueb. d. Beziehungen zw. Sedimentation, Tektonik u. Morphologie in d. jungtertiären Entwicklungsgeschichte d. Ostalpen (Leipzig Weg 1924).
152. Woldrich J., Geologická mapa Československé Republiky, 1:700,000 133×63 cm.
153. Wong-Wen-Hao, L'influence séismogénique de certaines structure géologiques en Chine, Bulletin of the Geological Society of China 1923 Vol. II Nr 3—4 str. 5—50 1 mapa.
154. Visher H., Tropical cyclones as calamities, Mat. p. l'étude d. calam. 1924 str. 195—217.
155. Zwierzycki J., Tectonisch-morphologische beschouwingen

omtrent de Noordkust van Nieuw-Guinea 1922, recenzja: Tijdsch. Kon. Ned. Aardrijksk. Gen. Januari 1924 str. 105 (autor: F. Faber).

3. Oceanografja i hydrografja (*Oceanographie et hydrographie*).

156. Argüello, El Mar, I. El Mar en la Naturaleza, Barcelona 1923 8° 109 str.

157. Assolant, Géographie maritime, Paris Soc. d'edit. géographiques, maritimes et coloniales, 1924.

158. Danmeyer F., Über relative Sichtmessung durch Stufen u. Keilfilter, Ann. d. Hydr. 1924 str. 108—113.

159. Davey N., Studies in tidal power, London-Bombay-Sydney 1923 4° XII + 255 str. 56 ryč.

160. Defant A., Die Gezeiten des Atlantischen Ozeans und des Arktischen Meeres, Ann. d. Hydr. 1924 I str. 153—166, II str. 177—184.

161. Doodson A. F., The tides and the work of the Tidal Institute Liverpool, Geogr. Journal 1924, 134—147 str. 6 map.

162. Gadow H., Über Lotröhren u. Versuche mit Tiefenmessern, Ann. d. Hydr. 1924 str. 140—145.

162 a. Johnstone J., An introduction to oceanography with special reference to geography and geophysics, Liverpool, The University Press 1923 8° X + 352 str. 64 ryč.

162 b. Jakobi N., Photographische Methode zur Untersuchung der Konvektionsströme, Ann. d. Hydr. 1924 str. 281—285.

162 c. Joly G., Travaux maritimes: la mer et les côtes, Paris Baillière 1923 8° VIII + 480 str. 196 ryč.

163. Koléček Fr., Le Système des eaux courantes d'après leur débit d'eau, Systém vodnich toků na zékladě odtoku, Brno 1925, Publications de la Faculté de Sciences de l'Université Masary Nr. 47 97 str. + 1 mapa.

164. Kudielka V., Grundlagen zur Bestimmung der mittleren Querschnittsgeschwindigkeit in natürlichen Flussläufen, Wien 1925.

165. Maurer H., Das englische Echolot, Ann. d. Hydr., 1924, str. 220-221.

166. Meissner Otto, Sakuläre Schwankung des Ostseemittelwassers, Ann. d. Hydr. 1924, str. 121-124.

167. Meissner O., Der jährliche Gang des Wasserstandes der westlichen Ostsee, Ann. d. Hydr. 1924, str. 190-191.

168. Möller L., Die Deviation bei Strommessungen im Meere, Berlin-Mittler u. Sohn 1924, 8° 54 str., 5 ryč., 1 tabl.

169. Petersen P., Die Eisverhältnisse an den deutschen Küsten während des Winters 1923/24, Ann. d. Hydr. 1924, str. 213-220.

170. Petterson O., Projekt d'une expedition internationale d'études océaniques, Ymer, 1924, str. 36-44, 1 ryč.

171. Rapport sur le sondage par le son (Publication speciale Nr. 1 du Bureau Hydrographique international), Monaco, Chêne, „Revue Hydrographique“, 1923, marzec.

172. Rauschelbach H., Über eine elektrische Pegelfernübertragung, Ann. d. Hydr. 1924, I. str. 169-173, II. str. 191-196.

173. Schulz Bruno, Stand u. Bedeutung der Echolotfrage, Tijd-

skrift van het Koninklijk Nederlandsch Aadrijkskundig Genootschap, Leiden, Januari 1925, str. 85-103.

174. De Ségovia L., La Géographie fluviale et l'Aménagement hydraulique dans leurs rapports avec la Géographie humaine, La Géographie, 1924, XLII, 339-355.

175. Stappenbeck Richard, Das Grundwasser in den Wüsten u. Steppen Südamerikas, Ztschft. d. Ges. f. Erdk., Berlin 1924, z. 5-7. str. 197-215,

176. Wallen A., Hydrology of Sveden, Stockholm, 1923, 8° 20 str., 3 mapy, 2 fotografje, 2 grafikony.

177. Wallén Axel, L'eau tombée dans la haute montagne de la Suède, Geogr. Annaler 1923, str. 72-104.

4. Kartografja. (Cartographie).

178. Aufrère Léon, L'„Atlante dei tipi geografici“ d'Olinto Marinelli, La Géographie 1924, Nr 2, str. 150-161.

179. Bartholomew J., The citizen's atlas of the world., 4° edit., Edinburgh, 1924, 25×36, XI str., 192 map. 212 str., indeks.

180. De la Blache V., Atlas Général Vidal-Lablache, historique et géographique (Nowe powojenne wydanie), Paris, Collin, 420 map, 38×29 cm.

181. Brockman, Prof. dr., Regenkarte der Schweiz, 1:600.000, 65×48 cm. Bern, Kümmerly u. Frey 1924.

182. Calendario Atlante delle Missioni Cattoliche, Roma 1925, Istituto Geogr. de Agostini-Novara, 112 str., 16 mapek.

183. Carte officielle des Stations Radiotélégraphiques, dressée par le Bureau International de l'Union télégraphique (Projection de Mercator), Bern, Kümmerly u. Frey 1924.

5 arkuszy: ark. 1. Ocean Atlantycki (cz. płn.-wsch.), morze Śródziemne. 78×68 cm, 1:6,500.000, ark. 2. Ocean Atlantycki (cz. płn.-zach.) 1:6,500.000, 87×68 cm, ark. 3. Ocean Indyjski 1:13,000.000, 87×66 cm, ark. 4. Ocean Atlantycki pdł., 1:11,000.000, 95×66 cm, ark. 5. Ocean Spokojny 1:22,000.000, 69×85 cm.

184. Carte des Communication Télégraphiques du Régime Extra, européen, dressée d'après des documents officiels par le Bureau international de l'Union télégraphique, 4 feuilles, 1:25.000.000, 87×64 cm, Bern, Kümmerly u. Frey 1924.

185. Carte Générale des Grandes Communications Télégraphiques du Monde, dressée d'après des documents officiels par le Bureau international de l'Union télégraphique, Bern, Frey et Kümmerly 1924, 1:50,000.000, 81×46 cm.

186. Carte de la Lituanie, Bern, Kümmerly et Frey, 1:1,500.000, 90×63 cm.

187. Carte internationale du monde, av 1.000.000^e, Édition provisoire (Afrique), N. E. 28 Saint-Louis, N. E. 29 Tidjikja, N. E. 30 Timbuctou, N. F. 31 Kidal, Service Géogr. de l'Armée, Paris, 1923/4.

188. Cox C. H., Exercises on Ordonance Maps, London, Bell and Sons 1924.